

Trgovski Tovariš

Leto XXVIII /// 1931 /// Številka 4

VSEBINA

Ob petdesetletnici Gremija trgovcev v Ljubljani . . .	59
Naša organizacija — Ivan Gregore	73
Izobrazba našega trgovskega podmladka — Josip J. Kavčič	76
Razvoj gremijalne trgovske šole v Ljubljani — Rado Grum	78
Statistični doneski k zgodovini ljubljanske trgovine — Drago Potočnik	89
Pregled dohodkov in izdatkov gremijalne trg. nada- ljevalne šole od leta 1919—1930 // Izkaz o gi- banju ljubljanskega trgovstva v času od leta 1881—1931 // Pregled trgovskih strok v l. 1930	100
Francoske kolonije — Drago Potočnik	101

Načelstvo Gremija trgovcev v Ljubljani l. 1928—1931

Ing. J. Kobi, načelnik osrednje sekcije lesnih trgovcev pri Zvezi gremijev; J. J. Kavčič, predsednik Zveze trg. gremijev in načelnik šolskega odbora; I. Gregorc, načelnik gremija; Fran Pogačnik, prvi podnačelnik in načelnik sekcije trgovcev z deželnimi pridelki; A. Sušnik
 V. Breznik; A. Verbič, načelnik sekcije speceristov; L. Šmuc, tajnik gremija; P. Fabiani, načelnik sekcije manufakturstov; A. Knez; R. Zorc; Ivan Bahovec, načelnik sekcije trg. s papirjem in pis. potrebinami
 K. A. Kregar, predsednik »Pomoči«; I. Zeleznikar, blagajnik gremija; J. Krek, predsednik društva trg. potnikov; Fr. Pavlin, podnačelnik sekcije speceristov

OB PETDESETLETNICI GREMIJA TRGOVCEV V LJUBLJANI

V zgodovini stanovskega gibanja ljubljanskega trgovstva zaznamujemo štiri glavne markantne perijode in sicer dobo od 1834 do 1851 leta, drugo od leta 1851 do 1881, tretjo od 1881 do 1905 in četrto od 1905 dalje.

Prvi početki stanovske organizacije ljubljanskega trgovstva segajo v leto 1834, ko je bila 14. junija z odlokom ces. kr. ilirske deželne vlade, ob priliki godu cesarja Franca I., ustanovljena Trgovska šola in takozvana reprezentanca trgovskega stanu (Repräsentation des Handelsstandes). Otvoritev šole se je izvršila na jako svečan način ob navzočnosti deželnega guvernerja barona Josipa Camilla Schmiedburga in visokega klera, knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa, stolnega prošta Luka Burgerja in drugih najodličnejših predstavnikov oblasti.

Važni zgodovinski spis, povezan v zlato knjigo, hrani gremij še danes v svojem arhivu.

Iz te dobe izvirajo stare trgovske generacije, katerih nasledniki in naraščaj še danes vzdržujejo sloves nekdanjega starega ljubljanskega solidnega trgovstva. Ta prva Trgovska šola, ki jo omenja zgodovina ljubljanskega trgovstva, je bila pod vodstvom Ferdinanda Mahra, do leta 1834 zasebna šola, in je šele tega leta postala javna. Z osnovanjem reprezentance trgovskega stanu in trgovsko šolo je bil postavljen prvi temelj vsemu nadaljnjemu stanovskemu gibanju ljubljanskega trgovstva.

Leta 1834 upostavljena reprezentanca trgovskega stanu je nato 15. aprila 1851 prešla v področje Trgovske in obrtne zbornice, ki je poslej zastopala interese trgovstva in opravljala tudi blagajno in šolo. To stanje je trajalo do leta 1881, ko je štirinajst trgovcev na sestanku dne 22. marca 1881 sklenilo ustanoviti gremij. Ze 24. marca je izdal na tem zborovanju izvoljeni pripravljalni odbor, obstoječ iz gg. Aleksandra Drea, Petra Lassnika, Leopolda Bürgerja, Josipa Kordina, Fr. Xav. Souvana, Matevža Treuna, na 83 trgovcev, med katerimi opažamo prednike še sedaj uglednih tvrdk, poziv za pristop h gremiju.

Prva pravila gremija so bila potrjena 11. aprila 1881; ustanovni občni zbor pa se je vršil 22. aprila 1881 v mestni posvetovalnici. Za gremijalnega načelnika je bil izvoljen Aleksander Dreo, trgovec in predsednik Trgovske zbornice, za njegovega namestnika Emerik C. Mayer, trgovec in svetnik Trgovske zbornice; v odbor pa: Franc Fortuna, Josip Kordin, Peter Lassnik, Fran Ksaver Souvan in Matevž Treun. Dne 16. maja 1881 je nato Trgovska zbornica predala od leta 1851 v njeni upravi nahajajoči se trgovski šolski fond v znesku 12.724 florintov gremiju.

Novoustanovljeni gremij je pričel posvečati vso pažnjo ureditvi važnih gospodarskih vprašanj, osobito pa trgovskemu naraščaju in že na seji 27. junija 1881 je razpravljal odbor o pogojih za sprejem v pouk. Sklenilo se je tedaj, da se praviloma sprejemajo v pouk le oni, ki so dovršili štiri-razredno osnovno šolo in dosegli 14. leto starosti. Naslednji občni zbor, ki se je vršil 25. junija 1882, je razpravljal v glavnem o denarnem poslovanju gremija v preteklem letu in pa, — kar je za sedanjo gremijalno obligatorno organizacijo značilno, — o sprejemu treh tvrdk za gremijalne

člane. Na občnem zboru 1. aprila 1884 se je vršila zopet volitev gremijalnega načelstva, ki je ostalo neizpremenjeno.

Iz poročil o delovanju gremija v letih 1885 in 1886 posnemamo, da je štel gremij konec 1886. leta 67 članov, trgovsko šolo pa je obiskovalo 95 vajencev. V letih 1896 do 1902 se ni vršil noben gremijalni občni zbor in so vodili gremij v tej dobi Franc Ksaver Souvan in Frid. Soss, tako, da je sestajalo gremijalno načelstvo leta 1902 le iz odbornikov Julija Elberta, Josipa Krisperja, Petra Lassnika in 67 rednih članov. Uprava gremija je bila takrat po večini v nemških rokah in šele okrog leta 1890 pričnemo opazati v zgodovini stanovskega gibanja ljubljanskega trgovstva prve znake narodnostnega oživljanja slovenskega trgovstva.

Leta 1902 je bil na gremijalnem občnem zboru izvoljen za načelnika Leopold Bürger in za njegovega namestnika Feliks Urbanc; v odbor pa: Franc Kham, A. Kordin, Josip Krisper, A. Szalay ter Jurij Verovšek, ki je dobil takrat izmed vseh izvoljenih funkcijonarjev največ glasov, in sicer 41.

Leta 1903 se je na gremijalnem občnem zboru pri izpremembi pravil, ki so bila sestavljena v slovenščini in nemščini, živahno debatiralo, ali naj se pravila prečitajo v obeh deželnih jezikih. Nemška večina, ki je tedaj še vladala v gremiju, je ta predlog odločno odbila; kljub temu vidimo, kako polagoma pronica narodna zavest slovenskega trgovstva tudi v to stanovsko organizacijo. Lep napredek te narodnostne borbe vidimo tudi v tem, da se je v teh letih pričela poučevati na gremijalni šoli korespondenca tudi v slovenskem jeziku.

V teh letih se je prvič pojavila tudi zahteva po trg. akademiji. Predlog je stavil v Trgovski zbornici dr. V. Murnik iz nujne potrebe občutnega pomanjkanja inteligentnega slovenskega trgovskega naraščaja, ki pa seveda v Zbornici ni našel posebno simpatičnega odmeva.

Pravo narodnostno prebujenje slovenskega ljubljanskega trgovstva pa je dejansko pričelo leta 1900 do 1901, ko se je osnovalo slovensko trgovsko društvo »Merkur«, ki si je nadelo za cilj — združiti slovensko trgovstvo v enotno stanovsko organizacijo in buditi narodno zavest. Z ustanovitvijo »Merkurja« in vztrajnim prizadevanjem njegovih vodnikov se je posrečilo, da je slovensko trgovstvo pričelo pridobivati na gospodarskih tleh, postalo borbena in se pričelo zavedati, da je Slovenec na svoji zemlji, na kateri je tlačanal tujeu, — svoj gospod. Ugodne posledice Merkurjevega delovanja so se občutile prav kmalu tudi v gremiju.

Kakor smo že omenili, je dobilo slovensko trgovstvo svoje, čeprav malo zastopstvo v gremiju že leta 1902. Popolnoma pa se je položaj izpremenil na gremijalnem občnem zboru, ki se je vršil 18. julija 1905 po nalogu obrtne oblasti. Na tem občnem zboru, katerega se je udeležilo 61 članov, je bil izvoljen s 45 glasovi za gremijalnega načelnika pokojni Ivan Knez, za njegovega namestnika pa Franc Ks. Souvan; v odbor so bili izvoljeni A. Hauptmann, Ed. Kaučič, Ivan Mejač, Josip Perdan, Andrej Šarabon, Ivan Kosteve, Jurij Verovšek in Urban Zupanec.

S tem je prešlo gremijalno vodstvo popolnoma v slovenske roke, s čimer se je zaključila doba nemške premoči v organizaciji in pričenja nova doba v stanovskem gibanju ljubljanskega trgovstva. Slovensko trgovstvo pa je stremelo za tem, da dobi v svoje roke tudi gremijalno šolo, ki je bila pod vodstvom Mahra, kateremu se je očitalo, da zapostavlja

slovenske vajence. Podrobne zanimivosti te borbe podajamo v poslovnem poročilu trgovske gremijalne šole.

Iz poročil o občnem zboru leta 1906 posnemamo, da je tedanja ces. kr. deželna vlada odobrila na osnovi novega združnega zakona nova gremijalna pravila ter da je štel gremij konec l. 1905 — 148 članov, 574 pomočnikov ter 125 vajencev in praktikantov.

V to leto sega tudi prvo gibanje ljubljanskega trgovstva za uvedbo nedeljskega počitka za mesto in okolico. In res, na prizadevanje gremija je izdala deželna vlada 30. oktobra 1905 razpis o nedeljskem počitku za trgovine z živili za Ljubljano in bližnjo okolico. Prav tako se je izvršila v tem letu tudi reorganizacija gremijalne trgovske šole, zlasti kar se tiče učnega načrta in časa pouka. Nedeljski popoldanski pouk se je na zahtevo ministrstva popolnoma odpravil, večerni pouk pa prenesel na popoldanske ure.

Že v letu 1904 je načel gremij akcijo za postavitev carinske podružnice pri pošti v Ljubljani in se zavzemal za povečanje skladišč na glavnem kolodvoru. Leta 1906 je gremij pri trgovskem ministrstvu na Dunaju pokrenil akcijo, naj se v novem obrtnem redu, ki se je tedaj pripravljval, uvede za nastop vseh trgovinskih strok dokaz usposobljenosti. To borbo opažamo v stanovski organizaciji celokupnega slovenskega trgovstva tudi danes, ko se povodom snovanja novega obrtnega zakona, pod sicer že popolnoma izpremenjenimi gospodarskimi razmerami, bori za zakonsko uveljavljanje usposobljenosti.

Naslednja leta so bila posvečena popolni reorganizaciji gremija, zlasti v tem zmislu, da se pritegnejo kot člani h gremiju vsi trgovci, ki plačujejo najmanj 20 kron letne pridobnine. Dotlej so bili gremijalni člani edinole protokolirani trgovci. Gremij je zastopal torej le interese 132 protokoliranih trgovcev, dočim je znašalo število vsega trgovstva v Ljubljani okrog 300. Ta reorganizacija je ponoven dokaz, da se je pričelo trgovstvo vedno bolj zavedati važnosti svoje stanovske organizacije in stremeti po skupnosti. Z uveljavljenjem obrtnega reda leta 1907 je postal gremij obligatorna stanovska organizacija, ki je združil v sebi vse ljubljansko trgovstvo.

Na občnem zboru leta 1908. so se vršile volitve novega gremijalnega načelstva in je bil izvoljen za načelnika ponovno Ivan Knez, za podnačelnika pa Ivan Mejač in Pavel Magdič. V odbor pa so bili izvoljeni Josip Perdan, Edmund Kaučič, Ivan Kostevec, Lavoslav Schwentner, Ivan Samec, Janko Česnik, Karol Meglič, Ivan Grobelnik, Andrej Verbič, Gvido Čadež, Jernej Bahovec, Josip Vidmar.

Močno so vplivali na narodnostno razpoloženje ljubljanskega trgovstva zgodovinski septemberski dogodki leta 1908. Slovensko trgovstvo se je dobro zavedalo, da žrtve niso padle zaman in da bo iz tega vzkliklo v narodnostnem oziru marsikaj dobrega; — pričeli so podpirati v prvi vrsti slovensko in slovansko industrijo in od dobaviteljev Nemcev so zahtevali, da dopisujejo slovensko. Vedno bolj se je uveljavljalo načelo »Svoji k svojim« in »slovenskemu jeziku povsod in vedno prvo in če mogoče izključno mesto«.

Avgusta meseca 1910 se je vršil v Ljubljani velik slovansko narodno gospodarski kongres, ki je imel namen poglobiti kupčijske stike med severnimi in južnimi Slovani in stike med strokovnimi organizacijami. Na tem važnem kongresu, na katerem je bila zasnovana ideja slovan-

skega gospodarskega zblizanja, je sodelovalo v odlični meri tudi ljubljansko trgovstvo.

Kmalu po tem kongresu so slovenski trgovci res navezali tesne stike s češkimi industrijalci in iz zapiskov gremija sledi, da je ljubljansko trgovstvo z vso vne- mo stremelo po slovanski vzajem- nosti, v kateri je videlo svojo lep- šo bodočnost.

Vedno bolj so pričela stopati v ospredje tudi socialno politič- na vprašanja, pri katerih je sode- lovalo tudi trgovstvo. Leta 1909 se je osnoval Pokojninski zavod za nameščence, ki je obsegal ta- krat Slovenijo in Dalmacijo. Gre- mijalni odbor, ki mu je načeloval tedaj velezaslužni Alojzij Lilleg je, čeprav se je zavedal, da bo pokojninsko zavarovanje vezano z dajatvami, ki jih bo moralo nositi

Ivan Knez

načelnik Gremija trgovcev v Ljubljani
od l. 1905—1911

Alojzij Lilleg

načelnik Gremija trgovcev v Ljubljani
od l. 1911—1913

trgovstvo, toplo pozdravil social- ni napredek.

Že v najzgodnejši zgodovini gremijalnega delovanja opazamo veliko skrb za strokovno izobraz- bo trgovskega naraščaja. Tako vi- dimo tudi iz delovanja gremijal- nega načelstva, ki je bilo izvolje- no 1908, da je posvečalo izobrazbi trgovskega naraščaja veliko va- žnost.

Na predlog Alojzija Lillega se je začelo na gremijalni šoli poučevati narodno gospodarstvo. Avstrija pa je vedno spretno ovi- rala narodno gospodarski razvoj slovanskih narodov. Uvedel se je tudi nov učni načrt. Vajenci s prenizko šolsko predizobrazbo ni- so bili sprejeti v gremijalno šolo. Zato se je otvoril še pripravljalni tečaj, v katerem naj bi se učenci

pripravljali za vstop v gremijalno šolo. Ker je ministrstvo za uk in bogočastje prepovedalo pouk o narodnem gospodarstvu, se je moralo radi tega poučevati trgovsko in menično pravo.

Vedno pogostejši so bili tudi predlogi trgovcev, naj bi se na gremijalni šoli uvedel pouk tudi za trgovske vajenke. Radi neugodnih gremijalnih finančnih razmer pa se je rešitev tega vprašanja odložila na poznejši čas.

Že takrat se je zahtevalo od vsakega vajenca, da mora pred vstopom v učno dobo predložiti zdravniško izpričevalo. Ta določba se je pozneje, leta 1927, raztegnila z odlokom velikega župana ljubljanske in mariborske oblasti na vse trgovske in obrtniške vajence. Stara je tudi težnja ljubljanskega trgovstva po odpravi novoletnih daril. Vendar članstvo ni bilo nikdar enotno in zato je moral gremij razveljaviti na občnem zboru leta 1912 svoj sklep glede odprave koledarjev.

Nastopali so vedno težavnejši časi. Od leta 1905 so viseli nad vso Evropo težki oblaki, ki so grozili s katastrofo. Politične in diplomatske prilike so postajale neznosne. Po tem težkem ozračju je mnogo trpelo celokupno gospodarstvo. Iz poročila o rednem letnem občnem zboru, ki se je vršil 6. aprila 1913 v veliki dvorani Mestnega doma, posnemamo, da so politični dogodki globoko vplivali tudi na slovensko gospodarstvo, zlasti pa na veletrgovino in industrijo. Tako opažamo ostro borbo gremijalnega načelstva pod vodstvom neumornega Ivana Kostevca proti poslovanju trgovskih potnikov in novemu zakonu o socialnem zavarovanju ter izpremembam dohodninskega davka. Ostro se je kritiziral nastop poslanca Steinwenderja v avstrijskem parlamentu, ki je predlagal, naj se trgovcem pregledujejo poslovne knjige. V trgovskih vrstah je takrat naletel na odločen odpor, in gremij je vložil proti takemu načinu ugotavljanja čistega dohodka najostrejši protest. Gremij je stal pred rešitvijo nebroj važnih gospodarskih vprašanj, n. pr. zakona proti umazani konkurenci, konkurznega reda, socialnega zavarovanja itd. Toda v kljub vsej borbi so bili interesi trgovstva vedno prikrajšani, kajti v dunajskem parlamentu so zastopali njegove interese po večini le odvetniki. Razmere so zahtevale od takratnega načelstva najaktivnejše sodelovanje pri vseh akcijah, tičočih se ljubljanskega trgovstva.

Načelstvo gremija je bilo v stalnem stiku z narodnimi poslanci, ki so uveljavljali v dunajskem parlamentu zahteve ljubljanskega trgovstva. Vse spomenice je takrat izročal gremij državnemu poslancu dr. Ravniharju Vladimirju, ki je uspešno branil interese ljubljanskega trgovstva v dunajskem parlamentu.

V tem času se je vršila tudi nadomestna volitev gremijalnega načelstva in je bil izvoljen mesto odstopivšega zaslužnega načelnika Al. Lillega Ivan Samec, v odbor pa Ivan Jelačin ml., ki je opravljal tudi blagajniške posle.

Leto 1913! Politične spletke so zamotale vse gospodarstvo v svoje omrežje. Protibalkanska politika Avstrije, ki je izzivala Srbijo, je imela tudi za gospodarstvo skrajno škodljive posledice. Občutilo jih je tudi ljubljansko trgovstvo in dalo duška svojemu nezadovoljstvu na občnem zboru gremija 1913, ki je sprejel z velikim odobravanjem resolucijo glede trgovskih pogodb.

Načelnik Samec je na občnem zboru ugotovil, da postajajo razmere žalostne, zlasti za avstrijske trgovce, ki jih je zakrivila v prvi vrsti av-

strijska diplomacija. V resoluciji se je povdarjalo, da so ljubljanski trgovci pri razmerah na Balkanu zelo interesirani, zlasti pa tudi, da trpi jugoslovansko orijentirano trgovstvo že več časa radi neugodnih političnih razmer in vojnih zapletljajev na Balkanu. Ti dogodki so vzrok, da so s tem polotokom vse trgovske in industrijske zveze popolnoma pretrgane.

Balkanska vojna je nastala iz neodoljive želje balkanskih narodov po osvoboditvi izpod turškega jarma, v drugi vrsti pa tudi zato, ker je gospodarstvo teh narodov zahtevalo, da si pridobe nove trge in pota, kamor bi prodajali in uvažali svoje blago, ker so jim zapadne države, med temi tudi Avstrija, zaprle s svojo trgovsko politiko vse trge za prodajo blaga. Ta trgovska politika je bila tudi vzrok velikemu političnemu in gospodarskemu boju med bivšo Avstro-Ogrsko in Srbijo, — boj, ki ga je ljubljansko trgovstvo na takratnem občnem zboru ostro obsodilo. Trgovstvo je v resoluciji odločno zahtevalo, naj se vlada pri pogajanjih s Srbijo ozira na koristi avstrijskih trgovcev, ne pa na demagoško agitacijo dela prebivalstva, ki tudi v tako važnih in resnih trenutkih misli le na svojo zasebno korist.

Gremij je posvečal tudi vso pozornost komunalni politiki. Leta 1913 je podvzel energično akcijo proti zvišani gostaščini in vložil pritožbo na deželni zbor.

Pravtako kot pri nas na jugu, se je vršil narodnostni boj med Čehi in Nemci. V mnogih sporih, ki so iz tega nastali, je bil gremij naprošen, da posreduje za poravnavo teh sporov. Gremijalni odbor pa se o tem ni niti posvetoval, niti sklepal, s pripombo, naj bo država pravična napram vsem narodom enako, potem ne bo treba nikakih poravnay.

V tem času je stopilo v ospredje ponovno vprašanje glede izpremembe obrtnega reda, kakor tudi razširjenje obveznosti zavarovanja trgovskih uslužbencev. Proti slednjemu je gremij stavil svoje pomisleke in je njegove zahteve in težnje tolmačil v dunajskem parlamentu zopet poslanec dr. Vladimir Ravnihar.

Z razvojem ljubljanske trgovine se je pokazalo, da so začeli ljubljanski trgovci sprejemati v uk tudi vaje, kar je dalo gremijalnemu odborniku pokojnemu Perdanu povod, da je stavil leta 1914 nujni predlog, naj se otvori tudi za vaje poseben trgovski nadaljevalni tečaj. Občni zbor pa je ta predlog odklonil in tako je ostalo vprašanje strokovne izobrazbe vajenk nerešeno do konca vojne.

Na trgovstvo je padal udarec za udarcem. Avstrijski državni zbor je dosledno svoji zunanji politiki nalagal nova in občutna davčna bremena, ki so našla na občnem zboru ljubljanskega trgovstva odločen protest. Trgovstvo, uvidevši težko nalogo, ki jo izvršuje gremijalni odbor z načelnikom Samecem, je v letu 1914, tik pred vojno, ponovno izrazilo zaupanje neustrašenemu borecu za interese ljubljanskega trgovstva Ivanu Samecu in ga izvolilo za načelnika.

Izbruhnila je vojna in potegnila v službovanje skoraj vse funkcijonarje — odbornike gremija, tako da je gospod Samec v času vojne skoraj sam vodil gremij, zastopal ogrožene interese ljubljanskega trgovstva in se trudil, da olajša težave slehernemu članu gremija.

Naslednji občni zbor se je vršil šele 18. novembra 1917, na katerem je bilo navzočih le deset članov. Načelnik Samec je uvodoma ugotovil gospodarsko krizo, ki je zavladovala v vojnem času in se spomnil vseh

padlih članov. Iz njegovega govora posnemamo, kako velik pritisk je bil od strani avstrijske vlade nanj, ko je moral na občnem zboru pred pičlo udeležbo, proti svoji volji, ponavljati fraze o nezlomljivi moči Avstrije in zagovarjati podpisovanje vojnega posojila. Posebne komisije so nabirale zaloge trgovcev in vdirale v skladišča tako, da je med prizadetimi nastal ogorčen protest, ki je še danes v globokem spominu ljubljanskega trgovstva. Pritisk je bil tak, da je moral Samec, kot takratni načelnik, proti predpisom gremijalnih pravil, podpisati 17.000 kron vojnega posojila, radi česar je zašel gremij v denarne težkoče in moral najeti posojilo pri Ljubljanski kreditni banki.

Prihodnji občni zbor se je vršil 24. marca 1919 ob navzočnosti 177 članov. Predsedoval mu je Samec, ki se je v svojem poročilu spomnil številnih prerano umrlih in padlih članov-tovarišev ter izčrpno poročal o delovanju gremija v vojnem času. Statistika članstva za leto 1919 nam prikazuje rapiden porast trgovskih obratov. Ker so se vršile tudi volitve novega načelstva, je Samec, izmučen od dolgoletnega vodstva gremija, odklonil vsako ponovno volitev in je bil na to z vsemi 177 glasovi izvoljen načelnikom Ivan Jelačin ml., ki se je v iskrenih in toplih besedah zahvalil Samecu za njegov požrtvovalni trud.

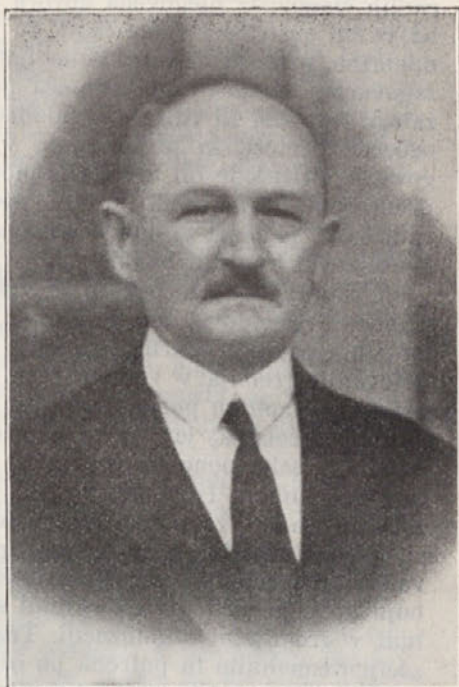
Svit z vzhoda! Nova, mlada država združenih Srbov, Hrvatov in Slovencev! Prerojenje — gospodarsko in politično! Svobodno vihraječe trobojnice se je med prvimi oklenil slovenski trgovec. Sledilo je prerojenje tudi v gremijalni organizaciji. Trgovstvo se je v svoji stanovski organizaciji razmahnilo in potreba po ožjih stikih in tesnem sodelovanju in solidarnosti vsega trgovstva je rodila leta 1920 Zvezo trgovskih gremijev za Slovenijo, katere načelnik je postal Ivan Jelačin ml. Gremijalne posle pa je prevzel pokojni Ivan Kostevc ob krepki podpori agilnega odbora. Odbor se je, uvidevši važnost gospodarskega položaja in razvoja ljubljanskega lotil z vso vnemo reševanja vseh vprašanj, tičočih se ljubljanskega trgovstva. Bil je v stalnih stikih s pokrajinsko vlado, ostro nastopil proti postopanju policijskih organov glede označenja cen predmetom, kakor tudi ostro proti javnemu mnenju, ki je prevladovalo tedaj, — češ, trgovci povzročajo draginjo! Politične razmere so zahtevale, da je odbor razpravljaj o ustanovitvi gospodarske stranke, ki naj bi iz svoje srede izvolila zastopnike, ki bi ščitili in varovali interese trgovstva v takratni narodni skupščini.

S popolno gospodarsko preorijentacijo po preobratu pa so nastopili za gospodarstvo zopet težki časi. Važni gospodarski problemi, zakonodaja, carine, davki itd. so stopili v ospredje. V živem spominu nam je še impozantni trgovski shod v Ljubljani, na katerem je slovensko trgovstvo odločno protestiralo proti previsoki davčni obremenitvi in zahtevalo olajšanje in znosnejše postopanje slovenskih davčnih uradnikov. Izpremema državne oblike je vplivala na splošno gospodarsko razpoloženje in tako vidimo posebno občutljivost pri carinskem poslovanju, katerega ljubljanski trgovci niso bili vajeni in so morali radi tega prenesti marsikatero očitiranje.

Na občnem zboru, ki se je vršil 9. februarja 1922, se je izvršila izpremema v gremijalnem načelstvu in je bil izvoljen za načelnika veletržec Fran Stupica, ki se je v prvi vrsti zavzel za čimprejšnje izenačenje obrtnega reda v tej smeri, da se zahteva za nastop trgovskega obrata strokovna usposobljenost.

Pritisk davčnega vijaka je postajal vedno hujši in gremijalni odbor je bil primoran, da izvoli iz svoje srede poseben davčni odbor, čigar naloga je bila, zbirati vse konkretne podatke o davčnih preobremenitvah in intervenirati pri finančni delegaciji. Pri carinskem uradu so bile razmere v letih 1919 do 1921 take, da je ljubljansko trgovstvo nastopilo z ostrim protestom proti nevezdržnim razmeram, ki so vladale takrat na carinarnici (Acimovič). Pojavilo se je tudi mezdnogibanje trgovskih nastavljenecv, ki so zahtevali posebno kolektivno pogodbo, katero pa so zastopniki gremija iz stvarnih razlogov pri pogajanjih z deželnim predsednikom odločno odklonili.

Zakon o pobijanju draginje se je vedno huje uveljavljal in

Ivan Kosteve

je vodil kot podnačelnik Gremij trg. v Ljubljani l. 1913 in od l. 1920—1922

Ivan Samec

načelnik Gremija trgovcev v Ljubljani od l. 1913—1919

spravil marsikaterega trgovca v neprijeten položaj. Nastale so razmere, ki nikakor niso bile v skladu z ugledom našega trgovca, zato je ljubljansko trgovstvo odločno odklanjalo nepotrebno šikaniranje od strani oblasti. Velik protestni shod ljubljanskega trgovstva, ki se je vršil pred Mestnim domom pod vodstvom Ivana Jelačina ml., je našel globok odmev tudi v prestolici naše države, v kateri se je kmalu na to vršil enak shod proti davčni obremenitvi.

V istem letu je gremij na eni svojih sej obširno razpravljal o zvišanju občinskih doklad in izrekel najostrejši protest.

Na občnem zboru leta 1923 se je ostro ponovno protestiralo proti priključitvi Trgovskega bolni-

škega podpornega društva v Ljubljani k Osrednjemu uradu za zavarovanje delavcev, s čimer je to, tedaj 88 let uspešno delujoče društvo, izgubilo svojo samostojnost. Ljubljansko trgovstvo je zahtevalo za ta zavod, ki ga je samo osnovalo in dvignilo na ugledno višino, popolno avtonomijo.

V letu 1923 je po dolgih letih uspešnega dela za gremij zapustil mesto gremijalnega tajnika pokojni Janko Svetlin in je prevzel posle tajništva Lojze Šmuc, ki jih vodi še danes.

Stanovanjska beda je dala povod, da je gremij to vprašanje razmotrival na številnih sestankih, na katerih je ljubljansko trgovstvo zavzelo stališče za popolno ukinitvev stanovanjskega zakona, ker je bilo prepričano, da bi se stanovanjska beda z ukinitvijo zakona znatno omilila. Iz gremija je izšla tudi inicijativa za odpravo dajanja podpor in daril, ker so razna društva itd. neprestano nadlegovala trgovstvo s prošnjami za podpore. Gremij je zato sklenil organizirati podporni fond, iz katerega bi podeljeval podpore društvom in v katerega bi prispevali vsi gremijalni člani. Obrtna oblast pa tega sklepa občnega zbora ni odobrila, dasi bi gremij s tem fondom lahko v mnogo izdatnejši meri podpiral razna humanitarna in kulturna društva.

Kakor vedno, tako se je gremij tudi v teh letih mnogo prizadeval za izpopolnitev trgovskega gremijalnega šolstva, kajti tudi med trgovstvom je postalo stremljenje po dobrem gremijalnem šolstvu vedno živahnejše. Gremij je z velikimi denarnimi žrtvami to tudi izvedel, dasi je poleg tega tudi odločno zahteval, da podpira trgovsko šolstvo i država, ker je baš ona najbolj zainteresirana na smotreni, času primerni strokovni izobrazbi trgovskega naraščaja. Žal, da so bile vse intervencije in prošnje radi tedanjih političnih razmer zaman.

Po vojni se je pričela Ljubljana naglo razvijati, pa je bilo treba misliti na preureditev in izpopolnitev prometnih naprav, ki so deloma zastarele, deloma pa mnogo trpele pod vojnimi posledicami. Zlasti je oviralo promet slabo in nezadostno telefonsko omrežje, ki ni ustrezalo več prometnim zahtevam. Radi neurejenih telefonskih razmer, ki so vladale tedaj v Ljubljani, je n. pr. 1924. leta čakalo okrog 300 reflektantov, med njimi važna industrijska in trgovska podjetja, na telefon, ki ga pod nobenim pogojem niso mogla dobiti. Gremijalno načelstvo se je zato opetovano obrnilo na pristojno ministrstvo, naj dovoli poštni direkciji zadostne kredite, da se te nevdružne razmere odpravijo. Trpelo pa je še mnogo let, predno se je položaj vsaj nekoliko izboljšal. Velika ovira v telefonskem prometu je bila tudi zastarela telefonska centrala, ki ni mogla več zadoščati naraščajočemu prometu. Gremij je takrat sprožil misel po ureditvi moderne avtomatične telefonske centrale, ki bi omogočala tudi v urah najintenzivnejšega prometa nemoteno poslovanje in ki je bila leta 1928 dejansko upostavljena. Vsi se še spominjamo nekdanjega načina telefonskih pogovorov v Ljubljani, ko smo čakali brezupno na zvezo, se mnogokrat prerekali s telefonistkami in stresali jezo na vso telefonsko mizerijo. No, polagoma in po mnogih borbah smo vendar dobili moderno avtomatično telefonsko centralo, s katero so odpadle mnogokaterne neprijetnosti in pomanjkljivosti, ki smo jih doživljali prej.

Jako pomanjkljiva je bila tedaj tudi telefonska zveza z ljubljansko okolico, in je zasluga ljubljanskega gremija, ki je energično podpiral zahteve okoliškega gremija, katerega načelnik je velezaslužni Josip Šporn, da so se upostavile odgovarjajoče zveze tudi v ljubljanski okolici.

Že leta 1919 je pokrenilo ministrstvo trgovine in industrije, odnosno Trgovska zbornica v Ljubljani, vprašanje izenačenja in moderniziranja obrtnih predpisov za vso državo. L. 1923 je bil izdelan prvi osnutek obrtnega zakona, in gremij se je pričel z vso silo zavzemati za uveljavljenje svojih zahtev v novem zakonu. Ko so bili zaslišani zastopniki vseh strok, je gremij leta 1924 izdelal svoje predloge k posameznim določbam zakonskega osnutka. Njegove zahteve so šle predvsem za tem, da se v novem obrtnem zakonu za vse stroke brez izjeme uvede dokaz usposobljenosti. Zahteval je nadalje, naj se iz novega zakona izločijo vse določbe glede krošnjarstva, ki naj bi se z uveljavljenjem zakona popolnoma odpravilo. V svoji izjavi, ki jo je podal tedanji načelnik, veletržec Fran Stupica, trgovski zbornici, je posebno poudarjal, naj se vnesejo v obrtni red posebno tudi določbe glede šolske predizobrazbe trgovskih vajencev.

Leta 1925 je bil na rednem letnem občnem zboru ponovno izvoljen za gremijalnega načelnika veletržec Fran Stupica, za podnačelnika Ivan Gregorc in Avgust Skaberne ter po večini ves tedanji odbor. Izvoljena pa je bila tudi eksekutiva, obstoječa iz šestih odbornikov. Namen eksekutive je bil, reševati nujna, neodložljiva vprašanja gremijalnega poslovanja. Taka eksekutiva se je odslej volila obenem z novim načelstvom.

Strastni strankarsko politični boji, ki so razkrajali v onih letih vse naše javno življenje, so se, žal, zanesli tudi v gremij. Ves gospodarski življenj je bil pod silo razmer več ali manj porazdeljen po političnih skupinah. Razumljivo je zato, da so se pričela tudi v gremiju reševati marsikatera važna gospodarska vprašanja s strankarsko političnega vidika, kar je izzvalo v gremiju krizo, ki se je rešila z delno izpremembo v gremijalnem načelstvu. Zmagala je pa v tej krizi stanovska zavest nad strankarsko političnimi interesi.

Posledice političnih borb pa ni občutil le gremij, občutila jih je v dokaj občutnejši meri tudi naša najvišja gospodarska korporacija, — Zbornica za trgovino, obrt in industrijo. Pri l. 1926 vršecih se volitvah v Zbornico je zmagala, kljub ostremu strankarsko političnemu vplivu, v trgovskem odseku kandidatna lista stanovske organizacije Zveze trgovskih gremijev.

Toda strankarska zagrizenost, ki je igrala skoraj odločilno vlogo v gospodarstvu, je ovrgla veljavnost teh pravilno izvršenih volitev. Pri prihodnjih volitvah, ki so se vršile, radi razveljavljenja prejšnjeletnih volitev leta 1927 po popolnoma izpremenjenem volilnem redu, pa so odločale zadruge, konzumi, služkinje, duhovniki in stanovi, ki nimajo s trgovstvom ničesar skupnega. Ob takem volilnem redu seveda ni uspela energična borba stanovsko zavednega trgovstva.

Ob pričetku leta 1926 je radi velike zaposlenosti v svojem in drugih podjetjih odložil načelniško mesto veletržec Fran Stupica in je prevzel gremijalno vodstvo podnačelnik veletržec Ivan Gregorc, ki je bil na prvem prihodnjem občnem zboru, ki se je vršil 13. aprila 1926, izvoljen za načelnika in vodi te posle še danes.

V splošno gospodarskem položaju je bilo leto 1925/26 nekaj mejnik, ko je prehajalo gospodarstvo iz povojne konjunktore v depresivni položaj, ki je postajal nato v naslednjih letih vedno ostrejši in se je v letu 1930 razvil v dejansko gospodarsko krizo. Že leta 1926 se je v gremiju razpravljalo o posledicah stabilizacije dinarja, ki so se kazale v obliki pomanjkanja gotovine, kar je imelo zopet za posledico, da mnogi trgovci

niso mogli vzdržati ravnotežja. V teh letih beleži statistika o gibanju ljubljanskega trgovstva velik porast stečajev, opažamo pa tudi nazadovanje prijav trgovskih obratov. Na tem občnem zboru je bil izvoljen za prvega podnačelnika Jos. J. Kavčič, sedanji predsednik Zveze trgovskih gremijev, za drugega podnačelnika pa K. A. Kregar.

V svrhu lažjega in uspešnejšega zastopanja interesov posameznih strok je gremij osnoval za poedine, številčno močne stroke s t r o k o v n e s e k c i j e. Tako se je ustanovila 1926 sekcija s špecerijskim in kolonialnim blagom, katere načelnik je A. Verbič, in nato Sekcija trgovcev z deželnimi pridelki na debelo, načelnik veletržec Fran Pogačnik; Sekcija trgovcev z manufakturnim blagom na debelo, katere prvi načelnik je bil pokojni Josip Medved, in je po njegovi smrti prevzel vodstvo sekcije veletržec Fran Urbanc; Sekcija z manufakturnim blagom na drobno, načelnik Pavel Fabiani; Sekcija trgovcev z modnim blagom, načelnik Josip Kette; Sekcija s papirjem in pisarniškimi potrebščinami, načelnik Peter Kastelic, poslovodja tvrdke I. Bonač, Sekcija s kurivom, načelnik D. Čebim in Sekcija lesnih trgovcev, načelnik inž. Joško Kobi.

Z ustanovitvijo strokovnih sekcij se je gremijalno delovanje znatno poglobilo zlasti v pravcu zaščite specijalnih interesov posameznih strok, kar pomenja uvaževanja vredno izpopolnitev celokupne stanovske organizacije ljubljanskega trgovstva.

Kakor smo že omenili, je prehajalo v letu 1926 naše gospodarstvo v vedno težavnejši položaj. Zlasti ostro so zadeli trgovstvo vedno naraščajoči davki, ki so iz leta do leta bolj onemogočali gospodarski razmah in postali v letu 1927 naravnost nevzdržni. V tem letu se je na najizrazitejši način pokazalo, da naša davčna politika ne temelji na osnovi praktičnega gospodarstva, ker je obdavčitev preseгла gospodarsko moč davkoplačevalcev. Ob tej priliki se moramo, žal, spominjati onega krutega pritiska davčnega vijaka, ki se je izražal v številnih davčnih rubežnih. Gremij je začel številne akcije za omiljenje davčnih bremen, a vsa prizadevanja so ostala zaman radi neusmerjene davčne politike, ki se je v onih časih ravnala po političnih režimih.

Vedno živahnejše je postajalo v gremiju tudi stremljenje po socialno-političnem udejstvovanju, kot posledica težavnih razmer, v katere je zašlo trgovstvo. Gremijalni odbor je začel zato posvečati vso pažnjo tudi socialnopolitičnim vprašanjem in je sklenil na svoji seji 10. junija 1927 osnovati humanitarno ustanovo, ki bi dedičem trgovcev in trgovskih nameščencev po smrti nudila izdatno podporo. Tako se je osnovalo istega leta v okviru gremija Trgovsko dobrodelno društvo »Pomoč«.

Med trgovstvom in nameščenci se je pokazalo veliko zanimanje za to humanitarno ustanovo, kar nam dokazuje nagli porast števila članov. Društvo je kmalu po ustanovitvi štelo preko 500 članov, ki je naraslo v naslednjih letih na 1000. Kako koristna je ta ustanova, vidimo iz posmrtnin, ki jih je izplačala od svoje ustanovitve in ki so narasle doslej za 40 smrtnih slučajev na znatno vsoto Din 385.000.—.

V pripravljalni odbor »Pomoči« je delegiralo gremijalno načelstvo Ivana Gregorca, K. A. Kregarja, Ivana Bahovca, Frana Pavlina, Gvido Čadeža ter Ivana Železnikarja, pravila pa je priredil podnačelnik J. J. Kavčič. Na ustanovnem občnem zboru pa je bil izvoljen odbor, v katerem so zastopani trgovci in nameščenci iz Dravske banovine in kateremu je

predsedoval v prvi poslovni dobi Ivan Gregorc, pri naslednjih volitvah pa je bil izvoljen za predsednika inicijator tega društva K. A. Kregar.

Videč lepi razvoj »Pomoči« je pričel gremijalni odbor misliti tudi na ustanovitev gremijalne bolniške blagajne za svoje člane, ki bi bila pri današnjih prilikah pravtako potrebna, kakor omenjeno društvo. Žal, da je pokazalo ljubljansko trgovstvo za to premalo zanimanja, in je moral gremijalni odbor to prekoristno akcijo, za katere pripravljala dela je mnogo žrtvoval, do nadaljnjega opustiti.

Po triletni funkcijski dobi so se vršile na občnem zboru dne 27. februarja 1928 zopet volitve gremijalnega načelstva, kateremu z letošnjim letom poteče poslovni

Fran Stupica

načelnik Gremija trgovcev v Ljubljani
od l. 1922—1926

Ivan Jelačin ml.

načelnik Gremija trgovcev v Ljubljani
od l. 1919—1920

rok. Na tem občnem zboru je bil izvoljen za gremijalnega načelnika ponovno veletržec Ivan Gregorc, za podnačelnika Fran Pogáčnik in Viktor Meden. Odbor pa tvorijo trgovci: J. J. Kavčič, Alojzij Sušnik, Anton Verbič, Ivan Železnikar, Pavel Fabiani, Ivan Bahovec, K. A. Kregar, Venceslav Breznik, Josip Bahovec, inž. Joško Kobi, Rudolf Mlakar, Aleksander Knez, Rudolf Zore ter Janko Krek. Izvoljen je bil nadalje sedemčlanski šolski odbor, šestčlansko razsodišče in dva odposlanca v Pomočniški zbor ter za pregledovalca računov veletržca Jurij Verovšek in Milan Skaiberne.

Na prvi seji novoizvoljenega načelstva je bil izvoljen, zopet za triletno funkcijsko dobo, izvršilni

odbor, obstoječ iz Ivana Gregorca, Franja Pogačnika, Viktorja Medena, Jos. J. Kavčiča in K. A. Kregarja.

V tem letu zaznamujemo energično in dosledno borbo gremija za ohranitev ogroženih pravic trgovcev, točilcev alkoholnih pijač. Skrajnemu prizadevanju gremija in številnih deputacij, ki sta jih v ta namen poslala gremij in Zveza, se je posrečilo, da so ostale določbe o točenju alkoholnih pijač v trgovini vsaj v bistvu še nadalje v veljavi, — do naj-novejše odredbe, ki jo je izdalo pred kratkim ministrstvo financ in po kateri se zabranjuje trgovcem špeceristom in trgovcem z mešanim blagom prodaja alkoholnih pijač lastne polnitve.

Poleg tega pa se je gremij zavzemal tudi za splošno ogrožene interese svojih članov. Zlasti v prometnem in davčnem pogledu je postajalo delovanje gremija vedno bolj intenzivno in tudi oblasti so pričele upoštevati njegove zahteve, težnje in želje, skratka, — gremij je s svojo vsestransko zaščito članstva mnogo pridobil na veljavi in ugledu.

Markantna za vse ljubljansko trgovstvo je zamisel zgraditve »Trgovskega doma«, ki jo je sprožil gremijalni načelnik Ivan Gregorc povodom nameravane odpovedi pisarniških prostorov, ki jih je imel gremij v palači Zbornice za trgovino, obrt in industrijo. Ideja po zgraditvi »Trgovskega doma« je bila stara in je izvirala iz leta 1905, ko se je na predlog Ivana Jelačina st. v trgovskem društvu »Merkur«, čigar predsednik je sedaj za gremijalne organizacije velezaslužni dr. Fran Windischer, sprejel sklep, da se osnuje poseben fond za zgraditev lastnega doma.

Že v predvojnih časih so stanovsko zavedni ljubljanski trgovci vlagali prispevke v ta fond z željo, da bi iz teh darov vznikla mogočna stavba, ki naj bo živa priča stanovske zavednosti. Prva leta po vojni vprašanje zgraditve »Trgovskega doma« ni bilo aktualno prav tja do leta 1928, ko je gremijalni načelnik Ivan Gregorc v razgovoru s predsednikom Zbornice za trgovino, obrt in industrijo, Ivanom Jelačinom ml., ponovno prednesel potrebo po zgraditvi doma, v katerem naj bi imele vse stanovske organizacije trgovcev svoje zatočišče.

Ideja, ki jo je sprožil pred 23 leti Ivan Jelačin st., se je pričela s tem prvim oficijalnim razgovorom uresničevati, privedla je do ustanovitve društva »Trgovski dom« in dejanske postavitve mogočnega doma. In baš na pobudo sedanjega gremijalnega načelnika Ivana Gregorca sta gremij in ljubljansko trgovstvo mnogo pripomogla k uresničenju pred 25 leti sprožene ideje.

S tem smo podali kratek oris gremijalnega delovanja tekom njegovega 50-letnega obstoja in povedali, s kakšnimi narodnostnimi borbami in gospodarskimi težkočami so se borili predniki ljubljanskega trgovstva. Ta zgodovinski opis pa nam kaže tudi ogromni napredek ljubljanskega trgovstva tako v gospodarskem, socijalnopolitičnem in kulturnem oziru. Očrtali pa smo le najvažnejše borbe ljubljanskega trgovstva za svoje osnovne pravice, ker bi podrobnejši opis privedel predaleč.

Poleg teh zgodovinskih momentov, ki smo jih podali, se je gremijalno delovanje raztezalo na vsa področja njegovega udejstvovanja tako na gospodarsko, prometno, davčno, socijalno in komunalno politično področje. Zlasti dolgotrajne in energične so bile akcije gremija v pogledu trgovstvu ustrezajočega delovnega časa, neugodnih kreditnih razmer, telefonsko-brzozajvnih akcij, preosnove trgovskega pouka, zakona o prisilni poravnavi, zgraditve čekovnega urada in glavne carinarnice, glede

upostavitve drugega tira na železniški progi Zidani most—Zagreb, zgraditve proge Kočevje—Sušak, izpremembe železniških tarif, prometa z devizami in valutami, voznega reda, izboljšanja komunikacij itd.

V davčnem pogledu je omeniti odločno borbo za izenačenje, revizijo in omiljenje davčnih bremen, za preosnovo cenilnih komisij, odpravo davka na poslovni promet, zakonsko ureditev samoupravnih financ, občinskih trošarin, uvoznin itd.

V kreditnem oziru so važne akcije glede podeljevanja dolgoročnih in cenениh kreditov pri Narodni banki in prizadevanje gremija za znižanje bančne obrestne mere.

V obrtnopravnem oziru se je gremij mnogo prizadeval, da se vne-sejo v novi obrtni red zakon določbe, ki bodo dajale tudi slovenski trgovini in obrtu vse možnosti razvoja in razmaha.

Ves interes je posvečal gremij tudi za narodno gospodarstvo velevažni ustanovi ljubljanskega velesejma in še večji interes Ljubljanski borzi, ki je velevažen regulator v slovenskem gospodarstvu.

Gremij je gojil najtesnejše stike po svojih zastopnikih s Pomočniškim zborom glede povoljne ureditve vaješkega vprašanja in delovnega časa. Gojil je prisrčno organizatorično razmerje z Zvezo trgovskih gremijev, katere član je gremij. V veliko pomoč in podporo je bila gremiju tekom njenega 50-letnega delovanja tudi Zbornica za trgovino, obrt in industrijo.

Zahvala gre ob tej priliki mestni občini ljubljanski, ki je dala gremiju 20 let brezplačno prostore na I. osnovni šoli na Ledini na razpolago gremijalni trgovski šoli.

Za svojo dolžnost smatra gremij tudi, da izreka toplo zahvalo uredniku »Trgovskega lista«, dr. Ivanu Plessu, ki je, prav pojmujoč veliko važnost gremijalne organizacije, vedno podpiral organizatorična strem-ljenja gremija.

Naj črpa ljubljansko trgovstvo iz tega opisa nove in sveže moči in naj se zaveda, da jamči le močna solidarna gremijalna organizacija za gospodarski, socijalni in kulturni napredek in za razmah našega trgovskega stanu.

NAŠA ORGANIZACIJA

Z ogromnim kulturnim in tehničnim napredkom človeštva in zlasti, ko je zavladal stroj, se je ločilo človeštvo v stanove, — pojavili so se interesi poklicnih skupin, nasprotujoči si med seboj. Ta raznolikost interesov, nprav človeka, ki stremi duševno in materialno vedno navzgor, — po nečem boljšem, udobnejšem in lepšem, mrzlična naglica, s katero hiti svet, ne oziraje se na celoto, iz ekstrema v ekstrem, borba med stanovi za doseg čim širših pravic, — je prinesla skupnost stanovskih interesov — organizacijo. Enaka civilizacija in kultura sta spajali rodove v narode; enaki cilji, stremeči po svo-

bodi jezika, zemlji in blagostanju so povezali narode v politične celote in enake težnje so povezale stanove v stanovske skupine.

Smoter stanovske organizacije pa ni le ofenziva proti vsem, kar ne odgovarja, odnosno nasprotuje stanovskim koristim, kajti naravni zakon je, da je vsak del vesoljstva namenjen dobrobiti skupnosti. Zato je cilj stanovske organizacije tudi pospeševanje interesov, da s tem pripomore k napredku celote. Delokrog stanovske organizacije je razširjen torej posredno in neposredno na vsa nepregledna polja gospodarskega, kulturnega in socialnega udejstvovanja. Eno ne more biti brez drugega.

Prvi početki trgovske stanovske organizacije so vznikli deloma iz potrebe po zaščiti osnovnih in pridobivanju novih pravic; — glavni njihov namen pa je, pospeševati gospodarski, socialni in kulturni razvoj stanu, — katero prizadevanje združuje v sebi neposredno težnjo po zadostitvi specialnim stanovskim koristim, — posredno pa celoti.

Za temi cilji je stremelo ljubljansko trgovstvo, ko je pred 80. leti osnovalo »Reprezentanco ljubljanskega stanu«.

Kdo izmed nas se ne vživi rad v spomine na nekdanjo Emono in staro Ljubljano? V one čase, ko so plovile ladje po Ljubljanici od Save do Vrhnike, natovorjene z blagom. Že v onih časih je tvorilo ljubljansko trgovstvo prvo, za blagor občanov skrbeče, a ponosno meščanstvo. Trgovina in obrt sta bila dva faktorja, ki sta pripomogla Ljubljani do napredka in razmaha; predniki tedanjih ljubljanskih trgovcev so bili oni, ki so pomagali, da se more še danes ponašati Ljubljana kot solidno trgovsko mesto.

V svoji »Reprezentanci trgovskega stanu« so ustvarjali ljubljanski trgovci temelje bodočemu, leta 1881 ustanovljenemu gremiju, ki je ob svojem rojstvu združeval elito ljubljanskega trgovstva. Kronika nam opisuje njihov vztrajno delo za strokovno naobrazbo naraščajajočega, — ono veliko delo stanovske organizacije, ki se vleče skozi vso zgodovino gremija, prav do današnjih časov, ko se posveča naobrazbi naraščajajočega največjega pažnjo.

In v tem delu, čuvanju stanovske časti in ugleda, je potekala zgodovina ljubljanskega trgovstva do konca 19. stoletja, — do prvih početkov narodnega prebujenja Ljubljane. Trgovstvo je bilo prvo, ki je tvorilo narodno-zavedno gardo. Bile pa so tudi v trgovskih vrstah žrtve, ki so

morale pasti v boju proti gospodarski nadmoči ljubljanskih Nemcev. Ljubljana se je budila iz tihožitnega »Kranjstva«, vzvalovila je v srditem boju za slovenstvo.

Mnogo je bilo tedaj ljubljanskih slovenskih trgovcev, ki so tvegali svojo eksistenco, — a ostali so ponosni in značajni; tvorili so trdno oporo narodno-brambnim društvom. — Priborili so si svojo stanovsko organizacijo, preuredili trgovsko-nadaljevalno šolstvo, — pridobili so si obilo zaslug pri narodno-probujevalnem, kulturnem, pa tudi komunalno političnem delu.

Trpek je bil tedaj tudi gospodarski položaj ljubljanskega trgovstva. Slovenski jug je bil pastorek avstrijske gospodarske politike in težko je občutilo trgovstvo morečo atmosfero; — bližal se je vihar na vzhodu, zahodu, severu in jugu kot posledica gospodarske in politične ekspanzije.

Na Vzhodu svit! — In iz krvavih poljan je vzrastel narod, — prost, svoboden, — poklican, da sodeluje na vzpostavitvi nove gospodarske Evrope.

Tudi ljubljansko trgovstvo je bilo v tem velezgodovinskem času prerojeno. Vidimo ga, kako posega po čim hitrejši ureditvi po vojni razdrapanih razmer; kako se narodno, gospodarsko in socialno udejstvuje. Ostalo je zvesto dobrim običajem in tradicijam svojih prednikov, — solidno in reelno. Z največjo lahkoto je po zaslugi zavednega trgovstva premostila Ljubljana globoko zevajoče prepade, ki so ločili nekdanjo, rekel bi tihožitno mesto, od nove, z novim duhom prepojene, novimi nalogami in problemi obložene tretje državne prestolice.

Po skorajšnji ureditvi tržnih prilik je šlo trgovstvo solidarno na delo, da ustvari iz Ljubljane pomembno trgovsko mesto. Nasledniki onih, ki so pred 50. leti gradili stanovsko organizacijo, so razprostrli po preobratu potom gremija svoje delovanje na vse panoge javnega udejstvovanja. Ljubljana je ostala solidno trgovsko mesto in v dokajšnji meri je baš zasluga trgovstva, da stoji v komunikacijskem, tujsko-prometnem in socialnem oziru na taki višini.

Nove gospodarske prilike in brzina, s katero se ves poslovni svet suče, so prinesle tudi gremiju nove naloge, — gospodarske in socialno-politične.

Konjunktorni dobi, ki jo je izzvalo prva leta po vojni pomanjkanje blaga, je sledila depresija, ki je prinesla nove težave in mračne čase.

In še tesneje se je oklenilo trgovstvo svoje organizacije, ki naj ga ščiti.

Nastopila je ostra gospodarska kriza, — kriza produkcije in konzuma, — in ves svet išče izhoda iz tega mučnega položaja, ki mori duh in voljo po napredku.

Ogroža stanovske koristi, — a zaveden trgovec ne obupuje, — kajti živi tudi etično življenje, ki ga popelje ven, v pojmovanje smotra in pravega namena življenja, v izpolnjevanje naravnega zakona, da mora vsak prispevati svoj del k napredku celote. Trgovčev življenje je podvrženo vsem pojavom in valovanjem celote in je prav tako namenjeno celoti, — napredku države in naroda. Gremij vrši zato z uravnavanjem medsebojnih trgovskih odnošajev, socialnim in gospodarskim delovanjem velevažno misijo, ki se prenese s solidnostjo trgovine in etičnim pojmovanjem poklica blagodejno na celoto.

Smelo trdim, da je ljubljansko trgovstvo vedno sledilo tem vzvišenim ciljem. To nam priča tudi vsestransko procvitajoče mesto.

Pri vsem tem pa se je med trgovstvom, čeprav polagoma in tudi pod pritiskom razmer, pričelo razvijati v poslednjih letih socialno delovanje. Prvi uspehi so se že pokazali v osnovanju in uspešnem delu »Trgovske pomoči«, kateri naj sledi bolniško, pa tudi starostno zavarovanje.

Vse te poteze so znak prebujajoče se stanovske zavesti ljubljanskega trgovstva. Viden znak tega napredka pa je oživotvorjena, leta 1905 vznikla ideja po zgraditvi lastnega doma, iz katerega naj izžareva plemenito, idealno delo za procvit našega narodnega gospodarstva in dobrobit stanu.

Vse to idealno delo in cilji pa se združujejo pod geslom: Za procvit in blagostanje gospodarstva, ki je najtrdnější temelj in opora državi.

Po dolgih političnih borbah se je narod umiril in z manifestom Njegovega Veličanstva kralja z dne 6. januarja 1929 je nastopila doba plodonosnega dela.

Ljubljansko trgovstvo je z navdušenjem pozdravilo modre ukrepe Njegovega Veličanstva in budno sledi prizadevanju kraljevske vlade po ureditvi gospodarstva, — vse z željo, da bi iz tesnega sodelovanja med državno upravo in gospodarskimi krogi vzniklo bratstvo, sloga, — močna, srečna in ugledna Jugoslavija.

Težnje po vsestranskem stanovskem napredku, ki jih opažamo pri naših prednikih, ki so gradili temelj naši organizaciji, so tudi še danes naše težnje. Sledimo jim, z zaupanjem v bodočnost in z vero, da bo idealno delo v organizaciji rodilo še večji razmah, kakor pa ga dokazuje petdesetletna zgodovina našega stanovskega gibanja.

IZOBRAZBA NAŠEGA TRGOVSKEGA PODMLADKA

Šolski odbor Gremija trgovcev v Ljubljani vodi že petdeset let gremijalno trgovsko šolo, ki je bila ustanovljena pred devetdesetsedmimi leti. Veliko jih je bilo, ki so si pridobili svojo trgovsko znanost v tej šoli. Marsikateri člani naš ljubljanski trgovec se dandanes spominja te šole in časov, ko jo je posečal, pod dokaj neugodnejšimi pogoji v drugih prilikah, ko se je moral po trdem dnevnem delu napotiti v večerno in nedeljsko šolo, da si pod strogimi učitelji pridobi potrebno trgovsko znanje. Čas zabriše vse bridkosti in nevšečnosti, kar je bilo dobrega in koristnega pa ostane vedno v prijetnem spominu. Vse ono koristno, česar so ga naučili kot mladega dečka, pa je bilo našim trgovcem na življenski poti pri strokovnem udejstvovanju in napredovanju v največjo pomoč.

Izpreminjajo se časi, izpreminjajo se ljudje in razmere, nov duh pride in nova doba in vsekdar se je treba prilagoditi novim potrebam in razmeram. Tudi gremijalna trgovska šola je sledila klicu časa in deluje danes vsa prerrojena in prenovljena, da vzgoji dober in sposoben trgovski naraščaj. Leta 1924 smo pričeli s temeljito reorganizacijo naše šole. Šolski odbor in učiteljski zbor sta delala skupno in v lepem soglasju več let, da sta preuredila šolo in izvršila stavljenе si naloge, dasiravno sta naletela marsikje in marsikdaj na nerazumevanje. S trdno voljo in smotrenim delom smo izvedli potrebne reforme in uspehi, ki niso izostali, so nam v zadoščenje.

Trgovina postaja vedno težja in treba je mnogo znanja in duševnega napora, da obvlada trgovec vedno težje naloge, ki mu jih nalaga ritem gospodarskega življenja. Radi vseobčega napredka izobrazbe in znanosti vztraja tudi v trgovini lahko le oni, ki je dorasel zahtevam.

Čim so se začeli v povojni dobi glasovi, da ni več dobiti sposobnega in zadostno izobraženega trgovskega sodelavca, je bilo treba iskati vzroka temu dejstvu. Trgovski naraščaj je imel po večini premalo predizobrazbe in ni mogel slediti zahtevam šole, poleg tega pa so bili trgovci sami temu mnogo krivi, ker so uporabljali svoje vajence prej za vse drugo, nego, da bi jih pravilno izobraževali strokovno v svojih trgovinah. Tako potem oproščeni vajenec, mladi trgovski sodelavec ni bil usposobljen za zahtevano delo. Ker je tak trgovski naraščaj le v škodo trgovini, je bilo treba pač opozoriti one kratkovidne trgovce, ki so vajence le tri ali štiri leta izrabljali in ne vzgajali, da prenehajo s takim početjem, ki škoduje stanu v celoti. Čim smo zahtevali za vstop v gremijalno šolo višjo predizobrazbo, je odpadlo mnogo slabega naraščaja. Tako je bilo potem mogoče v letu 1925 uvesti pouk na gremijalni šoli po našem novem učnem načrtu, ki je stavil na učence večje zahteve. Bili pa so jim radi boljše predizobrazbe dorasli. Učni načrt gremijalne trgovske šole v

Ljubljani se je nato uvedel na vseh trirazrednih trgovskih nadaljevalnih šolah.

Stroga klasifikacija v prvem in drugem tromesečju prvega šolskega leta izloča iz šole vse za trgovski poklic neprimerne učence in učenke, katere morajo tudi trgovski učni gospodarji napotiti v druge poklice, kot to zahteva učna pogodba. Stroga disciplina je pri taki mladeži neobhodno potrebna in tudi zato skrbi šola, da vajenci res točno in redno prihajajo k pouku, kar nekaterim učnim gospodarjem včasih, kadar imajo mnogo posla, ne gre v glavo. Kdor pogleda učni načrt naše šole, bo lahko ugotovil, da razmeroma mnogo zahtevamo od naših vajencev, pa se seveda zategadelj tudi mnogočesa nauče, kar jim bo prišlo prav v poklicnem življenju.

Važnost trgovskih nadaljevalnih šol je pravzaprav zelo velika. Kajti absolventi naših srednjih in visokih trgovskih šol odhajajo preje vse drugam, nego v trgovino. Vso našo malo in srednjo trgovino, in tudi znaten del naše veletrgovine vodijo in bodo menda še dolgo časa vodili trgovski gospodarji, ki so začeli svojo karijero kot mali trgovski vajenčki za prodajno mizo in v skladiščih, trgovske vede pa so jim vcepljali v glavo na naših trgovskih nadaljevalnih šolah. Zato je važno, da so naše trgovske nadaljevalne šole res dobre, šola Gremija trgovcev v Ljubljani pa bodi vzorna in sposobna vzgajati najboljši trgovski naraščaj!

Gremijalna trgovska šola v Ljubljani velja vsako leto težke tisočake, ki jih prispeva ljubljansko trgovstvo samo, ker so pač le neznatne, v primeri z izdatki, podpore, ki jih prejema. Vršiti pa s tem važno, ne le gospodarsko, nego tudi kulturno nalogo, ki pride v prid naši narodni celoti.

Absolventom trgovske nadaljevalne šole je dana zadostna učna podlaga. Za potrebe njemu določenega delokroga ima vsak absolvent dovolj znanja. Tako je dosežen cilj in namen šole. Izredno pridni in sposobni, ki streme višje, pa so dovolj podkovani, da si bodo mogli sami pomagati dalje s samoizobrazbo.

Trgovski poklic sam po sebi je pač, kot vse gospodarstvo, nekaj povsem materialnega in ni pravi človek, ki se zadovoljuje s samimi pozemskimi dobrinami, ki vidi le sebične koristi. Treba je gledati, da se koristi tudi svojemu bližnjemu, in potrebno je tudi visoko etično pojmovanje svojega poklica. Trgovska šola ljubljanskega gremija je uvedla zato tudi predavanja izven učnega načrta, ki naj naš podmladek moralno in etično vzgajajo, kakor tudi predavanja, ki naj ga družabno opilijo, ker hočemo vzgojiti ne le dobrega trgovca, nego — celega človeka.

RAZVOJ GREMIJALNE TRGOVSKE ŠOLE V LJUBLJANI

Dne 16. maja t. l. bo poteklo 50 let, odkar je novoustanovljeni gremij trgovcev v Ljubljani prevzel od tedanje zbornice za trgovino in industrijo gremijalno šolo v svojo upravo.

Pouk se je vršil v nemškem jeziku. Vstop v to šolo pa je imel vsak učenec, ki je dovršil štiri razrede osnovne šole. Šola je bila nastanjena pri Mahru in je bil direktor Ferdinand Mahr obenem tudi vodja gremijalne šole. Poučevali so učitelji Mahrove trgovske šole in osnovnošolski učitelji. Ti so poučevali sledeče predmete:

Pripravljalni razred: verouk, nemščino, računstvo, zemljepis in lepomis.

I. razred: verouk, nemščino, računstvo, korespondenco, zemljepis, lepomis in blagoznanstvo.

II. razred: verouk, računstvo, enostavno knjigovodstvo, zemljepis, korespondenco, menično pravo in blagoznanstvo.

III. razred: verouk, računstvo, dvostavno knjigovodstvo, korespondenco, menično pravo in trgovinstvo.

Konec vsakega leta so se vršile preizkušnje vajencev in so se izdala tiskana letna poročila.

Trgovski vajenci slovenske narodnosti se niso počutili na šoli bogve kako domače, in tudi jim niso bila tla postлана z rožicami. Kajti izročeni so bili na milost in nemilost nemškemu vplivu in so morali ravno zaradi svojega slovenskega imena pretrpeti marsikatero bridko in grenko uro. Navajeni zaničevanja, zapostavljanja in preziranja od strani svojih učiteljev, niso klonili, temveč so z največjo potrpežljivostjo in s samozatajevanjem prenašali to gorje z upi na boljše čase.

Dolgo je trajala ta doba tlačanstva in odvisnosti, težki so bili momenti, ki jih je prestal naš trgovski naraščaj pod tujo taktirko, a prišla je končno doba, ki je dala slovenskemu narodu može, može trdega jekla in neomajnega značaja, ki niso skrivili hrbtenice niti v najhujši dobi zatiranja slovenskega življa, in so bili pripravljene na vse posledice, ki bi lahko nastale z ozirom na stališče, ki so ga zavzemali v tedanji dobi. Med temi naj omenim predvsem takratnega ljubljanskega župana Ivana Hribarja in pa predsednika trgovskega gremija v Ljubljani pok. Ivana Kneza. Imenovana gospoda, prežeta z nacionalnim duhom svojega pokolenja, sta uvidela krivice, ki se gode slovenskemu trgovskemu naraščaju, čutila sta zatiranje slovenskih trgovskih vajencev in sta na podlagi teh dejstev skušala temu naraščaju pomagati in ga rešiti iz neprijetnega objema nemške gospode. Vztrajno in neustrašeno sta nadaljevala započeto delo in končno se jima je posrečilo, da sta gremijalno trgovsko šolo premestila od Mahra v šolo na Ledino, kjer se je vršil pouk v slo-

Fr. Pavlin

Iv. Gregorc

P. Fabiani

Šolski odbor Gremija trgovcev v Ljubljani

nadželnik Jos. J. Kavčič

tajniki L. Šmuc

Iv. Bahovec

A. Sušnik

Iv. Zelenikar

Šolsko leto	Razredov	Tedenskih učnih ur	Vajenci (ke)		Skupaj	Pred-izobrazba	Spodobnost v o/10	Predmeti, ki so se	
			m.	ž.				vpeljani	novi
1909/10	3	7-8	121	—	121	O s n o v n a š o l a	—	Nemščina Računstvo Knjigovodstvo Korespondenca Trgovsko in menično pravo Zemljepis Lepopis	—
1910/11	3	7-8 (+1)	110	—	110		—	Isti	Narodno go- spodarstvo Finančna veda ter neobli- gatno telo- vadba pod vodstvom Sokola I.
1911/12	3 in priprav. tečaj	8-9	114	—	114		—	Isti	Slovenščina
1912/13	4 brez priprav. tečaja	8-9	115	—	115		—	Isti	—
1913/14	4	8-9	120	—	120		—	Isti	—
1914/15	4	6	119	—	119		—	Isti	—
1915/16	Zaradi svetovne vojne								
1916/17	2	4-5	120	—	120	O s n o v n a š o l a	—	Slovenščina Nemščina Računstvo Knjigovodstvo Korespondenca	—
1917/18	3	4 5	73	—	73		—	Isti	Zemljepis

gled A

poučevali	Učne moči			Opomba
	odpadli	imenovane	izstopile	
—	Dimnik Ivan Gärtner Fran Lenarčič Anton Levec Janez Volec Josip	—	—	
—	Isti	Dostal Rudolf Goriup Alojzij Likar Janko Marolt Franc Michler Ivan Potočnik Alojzij Spindler Martin Rape Andrej Dr. Žerjav Gr.	—	Konec leta je bilo javno izpraševanje
Narodno gospo- darstvo	Isti	Ambrožič Josip Jelenc Luka Mlakar Franc	Dr. Žerjav Gr.	
—	Isti	—	Dimnik Ivan Goriup Alojzij Levec Janez Michler Ivan	
—	Isti	Dimnik Ivan Levec Janez Michler Ivan Waschte Avgust	—	
—	Isti	—	Dimnik Ivan Levec Janez Michler Ivan Waschte Avgust	Skrčeni pouk
j e b i l p o u k u k i n j e n				
—	Gärtner Franc Jelenc Luka Likar Janko Rape Andrej	—	—	Skrčeni pouk, le 2 razreda
Sloven- ščina	Isti	Ambrožič Josip	—	Skrčeni pouk Število učen- cev je padlo zaradi vojne

Šolsko leto	Razredov	Tedenskih učnih ur	Vajenci (ke)		Skupaj	Pred-izobrazba	Sposobnost v %	Predmeti, ki so se poučevali		
			m.	ž.				vpeljeni	novi	odpadli
1918/19	3	7—9	62	—	62	Osnovna šola	84 %	Slovenščina Nemščina Računstvo Knjigovodstvo Korespondenca Zemljepis Lepopis	Srbo-hrvaščina Trgovinstvo	—
1919/20	3	6—8	78	—	78		72 %	Isti	—	Lepopis
1920/21	5	8	103	78	181		77 %	Isti	Lepopis	—
1921/22	7	8	131	90	221		73 %	Isti	—	—
1922/23	9	8	163	105	268	Višja osnovna šola	92 %	Isti	—	—
1923/24	10	8	179	134	313		90 %	Isti	—	—
1924/25	10	8	169	149	318		94 %	Isti	—	—
1925/26	11	9	147	146	293		94 %	Isti	—	—
1926/27	9	9	128	137	265	2 r. srednje ali mešč. š.	96 %	Isti	—	—
1927/28	10	10	132	152	284		98 %	Isti	—	—
1928/29	10	10	126	147	273		97 %	Isti	—	—
1929/30	10	10	112	145	257		98 %	Isti	—	—
1930/31	9	10	111	140	251	3 razr. srednje ali mešč. šole	—	Isti	—	—

gled B

Vodja	Učne moči			Opomba
	imenovane	nove	izstopile	
J a k o b D i m n i k	Ambrožič Josip Gärtner Franc Jelenc Luka Likar Janko Rape Andrej	Goriup Alojzij Kunaver Pavel in Mencej	—	
	Ambrožič Josip Gorazd Franc Goriup Alojzij	Grum Rado Legat Stanko Lesica Ivan Pristovšek Franc	Jelenc Luka Likar Janko Rape Andrej Kunaver Pavel in Mencej	
	Isti	Kunst Ivan Marolt Franc Wagner Josip Sadar Vendelin	Pristovšek Franc	Ženski oddelek
	Isti	Bolhar Alojzij Dimnik Ivan Repovš Miro Škrinjar Alojzij	Gorazd Franc	
	Isti	Plesničar Pavel Fabjanič Niko Kocijančič Ivan	Bolhar Alojzij Kunst Ivan	
	Isti	Lenarčič Janko Marok Alojzij	—	
R a d o G r u m	Isti	Brglez Ivan Kunst Ivan Pristovšek Franc	Lenarčič Janko Marolt Franc	Prevzel vodstvo Rado Grum Pričetek šole 1. IX.
	Isti	Dostal Rudolf Lenarčič Janko	Brglez Ivan Sadar Vendelin Kocijančič Ivan	Nov učni načrt
	Isti	—	Ambrožič Josip Plesničar Pavel	
	Isti	—	—	Nemščina 2 uri
	Isti	—	—	
	Isti	—	—	

venskem učnem jeziku. Bilo je to 1. oktobra 1909. l., ko je postala šola slovenska in ko se je pričelo novo življenje našega trgovskega naraščaja. Vodstvo šole sta poverila pok. ravnatelju Jakobu Dimniku, ki je poučeval prej na Mahrovi šoli slovenščino. Pok. Dimnik se je dobro zavedal težavnega položaja in napetega ozračja, v katerem se je nahajal, pa se ni strašil, temveč je korakal s svojo trdno voljo in z nezlomljivo energijo dalje po začrtani poti, ne oziraje se na ovire, ki so mu bile umetno in namenoma postavljene. Izročeni mu trgovski naraščaj je vzgajal v pravem, narodnem duhu, in ta nacionalna svoboda, ki je objela vse vajence, je z nekakim zanosom dvigala naraščaj k samozavesti in k smotrenemu delu.

Viktor Meden

drugi podnačelnik Gremija trgovcev
v Ljubljani od l. 1928—1931

Lojze Šmuc

tajnik Gremija trgovcev v Ljubljani

Na šoli so se obravnavali predmeti, ki so navedeni v pregledu in sicer vsi v slovenskem jeziku, razen nemščine. (Pregled A.) Šolsko leto je trajalo od 1. oktobra do 30. junija vsakega leta. Pouk se je vršil ob ponedeljkih, torkih in četrtek popoldne in ob nedeljah dopoldne. Za sprejem v šolo, so bili tudi tu predpisani štiri razredi osnovne šole. Predmeti, ki so se takrat poučevali, so razvidni iz omenjene tabele, pravtako je iz nje razvidno, da se je šola razvijala do l. 1914, t. j. do svetovne vojne, popolnoma normalno. Svetovna vojna pa je zadala med drugim tudi našemu trgovsko - nadaljevalnemu šolstvu hud udarec, ker se je moral takoj prvo leto pouk skrajšati, drugo leto je pa sploh odpadel. S tem je bil

Učiteljski zbor šole Gremija trgovcev v Ljubljani

Gorup A. vodja Grum Rado Pristovšek Fr. Marok L. Legat S.
 Dimnik I. Škrinjjar A. Lesica Iv. Dostal R. Kunst Iv.
 Wagner J. Fabljančič N.

trgovski naraščaj prikrajšan, ker ni imel prilike se izobraziti v tolikšni meri, kolikršno mu je predpisoval učni načrt. Leta 1916 sta bila otvorjena zopet dva razreda, ki sta štela vsak po 60 učencev, kar pa je bilo naravnost nevzdržno, in so bili tudi učni uspehi z ozirom na previsoko število vajencev v enem razredu — samo po sebi umevno — minimalni.

Po končani svetovni vojni, l. 1918, smo se lotili dela na polju strokovne naobrazbe našega trgovskega naraščaja, s podvojeno silo, kakor da bi hoteli zamujeno nadomestiti. Pričela se je takorekoč tretja etapa, ki se tiče razvoja tega šolstva.

Sprejemali so se v šolo tudi tedaj učenci z osnovnošolsko izobrazbo. Predmeti, ki so se poučevali, so razvidni iz pregleda B.

Ta tabela nam jasno pokaže ves razvoj šole do današnjega dne. Videti je, kako je raslo število vajencev, posebno vajenk od leta 1920 in ž njimi vred tudi število razredov, kar je samoposebi umljivo. Pogoji za vstop v gremijalno trgovsko šolo so bili ugodni in tako je postajal naval vajencev in vajenk v trgovino čim dalje jačji, kar je dalo povod, da so začeli merodajni trgovski krogi razmišljati, kako to zajezi. Naši trgovci so uvideli, da tak naraščaj, s tako pičlo predizobrazbo, ne more slediti pouku in je istočasno ovira razvoju šolstva in napredku trgovine. Kajti čas, ki nas je takrat dohitel, je zahteval že dobrega in sposobnega trgovskega sotrudnika. Tega so se trgovski krogi dobro zavedali.

Če pogledamo na tabeli označeno predizobrazbo in sposobnost, vidimo, kako je višja predizobrazba vajencev dala obenem večji procent sposobnih, kar je seveda popolnoma logično in naravno. V naslednjih rubrikah pregleda pa vidimo, da se v zadnjih letih predmeti niso več menjavali, kar je bilo za pouk in za učni uspeh velike važnosti; edino nemščina je dobila l. 1927 še eno učno uro in sicer iz nujne potrebe, ker rabimo ta jezik vsepovsod in je za nas Slovence, tu ob meji, neobhodno potreben z ozirom na trgovske zveze, ki jih imamo z našimi severnimi sosedi.

Velike važnosti je tudi stabilizacija učnih moči, ki se je uvedla na šoli l. 1927. Kakor je iz obeh pregledov razvidno, so se učne moči vsako leto več ali manj menjavale, kar je bilo kvarno za šolo samo, še bolj pa je občutil to večno menjavo naraščaj. Učne moči, ki so se leto za letom menjavale, se niso mogle poglobiti v snov, ki so jo predavale vajencem, in posledica tega je bila, da niso bili učni uspehi taki, kakršni bi morali biti. Zaradi tega je stalnost učnih moči pri pouku zelo važna in jo je treba tudi v bodoče obdržati, ako hočemo dvigniti trgovski naraščaj na ono višino strokovne naobrazbe, ki jo današnja doba zahteva.

Po svetovni vojni so se naši trgovci po veliki večini dobro zavedali gospodarskega položaja, ki je nastal, in spoznali so obenem nujno potrebo po višji izobrazbi svojega naraščaja. V ta namen so, sporazumno s šolo, zastavili vse svoje sile v to, rešiti čimprej nastali problem vzgoje in izobrazbe trgovskega naraščaja, ki naj bo kos svoji nalogi in po svojih zmožnostih dovolj sposoben za dobo, ki jo preživlja.

Trgovec in šola sta korakala v tem slučaju roko v roki po začrtani poti in njuno delo, ki se je zrcalilo v najlepši skladnosti, je rodilo pozitivne in bogate uspehe. V dosego teh pa se je morala izvršiti na šoli marsikatera mala ali večja reforma. Šolsko leto, ki se je pričelo prej začetkom oktobra, se je z l. 1925 začelo že s 1. septembrom. S tem je

bila dana možnost, učno snov temeljiteje predelati. Z istim letom je bil sprejet in od ministrstva trgovine ter industrije, oddelek Ljubljana pod br. 6866 z dne 29. oktobra 1924 potrjen tudi novi učni načrt, ki ga je prej imenovana oblast v svojem dopisu z dne 24. avgusta 1925, br. 1264 priporočila vsem trirazrednim gremijalnim trgovskim šolam v Dravski banovini.

Ta učni načrt, ki je še danes v veljavi, predvideva vse ono, kar potrebuje vajenec v svojem bodočem poklicu, pri svojem praktičnem udejstvovanju. Kajti zavedati se moramo, da ne tiči vajenčeva sposobnost le za prodajno mizo v trgovini temveč veliko višje stojita nad tem njegovim praktičnim delom njegova splošna strokovna naobrazba in razvoj njegovega intelekta. Gremijalna trgovska šola si je celo nadela nalog, izobraziti trgovski naraščaj vsestransko, ne samo v praktično-trgovskem, ampak tudi v komercialno-administrativnem zmislu, oziroma poslovanju. S tem hoče trgovskega vajenca usposobiti v uporabno moč, ne samo v trgovini, temveč tudi v pisarni, kar je posebno ugodno za manjše trgovske obrate. Pozabila pa ni šola pri vsem tem na vzgojo naraščaja, pa bodisi v etičnem, moralnem ali nacionalnem oziru in je tudi v tem pogledu storila svojo dolžnost.

Da so vajenci lahko sledili novemu učnemu načrtu, ki je za to vrsto šolstva naravnost maksimalen, je bilo treba misliti na višjo predizobrazbo vajencev. Osnovnošolska izobrazba je bila prešibka, vajenci niso mogli več slediti pouku in zato je bilo treba to predhodno izobrazbo vajencev zvišati na najmanj dva razreda srednje ali meščanske šole. Ti vajenci so lažje sledili pouku, pokazali so tudi več interesa za stvar in učni uspehi so se čimdalje boljšali. Pozneje je bil storjen na občnem zboru gremija trgovcev še nadaljnji sklep, namreč, da se predizobrazba vajencev zviša na tri razrede srednje ali meščanske šole. Tako smo korakali od stopnje do stopnje, polagoma, a vedno navzgor. Učni uspehi nam danes pričajo, da smo bili in smo na pravi poti, da hočemo izobraziti in vzgojiti trgovski naraščaj v duhu današnje dobe, ki zahteva izobražene in sposobne trgovske sotrudnike, kateri bodo enkrat tvorili bodočo generacijo našega trgovstva ter delali svojemu stanu čast in ponos. Kajti čim izobraženejši bo naš današnji trgovec, tembolj bo procvitala in uspevala naša trgovina. To pa dosežemo edino le, ako bosta šola in trgovec obenem učitelja in vzgojitelja našega naraščaja — bodočega trgovca.

STATISTIČNI DONESKI K ZGODOVINI LJUBLJANSKE TRGOVINE

Raziskovanje naših gospodarskih prilik je kaj mlado. Niso več daleč predvojni časi, ko so se le redki Slovenci zanimali za gospodarska vprašanja. In še danes je njih število zelo majhno. Posebno majhno pozornost so posvečali statistiki, ki pa je neobhodno potrebna pri proučevanju gospodarskih problemov. To začenjamo vedno bolj uvidevati in dandanes opažamo zbiranje statističnih podatkov v skoraj vseh panogah gospodarskega življenja. S statistiko v sedanjih razmerah še nekako gre, ko pa je treba poseči v nekoliko oddaljenejšo čase, postaja zbiranje materiala težko. Doživeli smo svetovno vojno, v kateri se je izgubilo mnogo dragocenega materiala, prevrat je tudi povzročil velike škode in prišli smo v našo novo državo, kjer so meje popolnoma drugačne, kakor pred vojno. Mnogo je reči, ki jih danes ne moremo primerjati s predvojnimi podatki ravno radi velikih teritorialnih izprememb in novih mej. To velja predvsem za objavljeno gradivo, dočim bi se marsikaj še dalo dobiti za našo gospodarsko preteklost, če bi imeli dostop v arhive bivše avstrijske statistike, v kolikor so ti še seveda kompletni. Kdor pa bo hotel pisati slovensko gospodarsko zgodovino, za kar bo gotovo kmalu prišel čas, bo moral iskati gradivo večkrat, morda celo večinoma izven mej naše države.

Poizkusil sem zbrati nekaj podatkov iz obsežnega statističnega materiala predvojnih avstrijskih publikacij in nekaj novih podatkov. Pripomniti pa je, da je publicirani predvojni material zelo dober, dočim za Slovenijo, žal, še nimamo objavljenih podatkov po poklicih iz l. 1921, kar bi gotovo zelo dobro služilo razumevanju razmer, v katerih je delovala predvojna naša trgovina in posebej ljubljanska.

Razvoj Ljubljane

Obseg mestne občine ljubljanske se po francoski dobi ni več dosti izpremenil; l. 1892 se je pridružil občini Podturen, l. 1896 del katastralne občine Vodmat severno od Ljubljanice in zapadno od dolenske proge, l. 1914 kat. občina Sp. Šiška in l. 1929 nekaj parcel s pokopališčem pri Sv. Križu. V glavnem ima občina še danes isti obseg kakor v jožefinski dobi.*

V naslednjem podajamo sliko Ljubljane po številu prebivalstva v zadnjih desetletjih:

	Prebivalcev	Prirastek
Štetje 31. decembra 1857	20.747	
" " 1869	22.593	8·9%
" " 1880	26.284	16·3%
" " 1890	30.505 (31.663)	20·8%
" " 1900	36.547	15·4%
" " 1910	41.727 (46.630)	27·8%
" 31. januarja 1921	53.298	14·3%
Cenitev konec 1930	59.000	11·1%

* Prim. Fran Zwitter: Razvoj ljubljanskega teritorija, Geogr. vestnik. 1929—1930, str. 153.

Številke v oklepajih pomenijo upoštevane teritorialne izpremembe s priključitvijo Vodmata in Šiške mestu. Kakor smo že omenili, se je Vodmat priključil Ljubljani l. 1896, imel pa je l. 1890 1.158 prebivalcev, odtod torej številka v oklepaju za 1890. Večja razlika pa je nastala leta 1914, ko se je priključila mestu Sp. Šiška. Sama Ljubljana je imela leta 1910 41.727 prebivalcev, Spodnja Šiška pa 4.903 prebivalce, kar je dalo skupno 46.630 in omogočilo primero z l. 1921. Teritorialno povečanje Ljubljane je povzročilo, da je prebivalstvo v dobi od 1890 naraslo za celih 20·8%, če pa vpoštevamo faktično samo mesto, je znašal prirastek samo 12·2%. Podobno je s Šiško. Zaradi njene priključitve (vzeli smo, kakor da se je to zgodilo že l. 1910) se je prebivalstvo sicer povečalo za celih 27·3%, faktično pa je znašal prirastek prebivalstva v mestu samo 14·1%.

Iz vsega navedenega vidimo, da je mesto sicer naraščalo, vendar ta prirastek ni bil kdovekaj hiter. Povprečni letni prirastek je znašal (da tako izločimo neenakosti v razdobjih od enega štetja do drugega): 1857—1869 0·74%, 1869—1880 1·48%, 1880—1890 1·2%, 1890—1900 1·5%, 1900—1910 1·4%, 1910—1921 1·3% in od 1921—1930 (cenitve) 1·1%.

Sploh pa so bile gospodarske razmere v naših krajih tedaj neugodne. Prebivalstvo je le slabo naraščalo, saj so mesta absorbirala stalno velik dotok z dežele; posebno ugodno se je razvijal Trst, ki je izmed avstrijskih mest najbolj napredoval. Pričelo se je v vedno večji meri izseljevanje, kar je naravno imelo vse vpliv na Ljubljano in njen gospodarski razvoj. Industrializacija nekaterih naših krajev je sicer zavrila beg prebivalstva iz naših dežel, vendar niti oddaleč ni mogla absorbirati našega velikega naravnega prirastka. Vse te trditve so razvidne iz statistike prebivalstva na Kranjskem. Prirastek prebivalstva je bil v vsej Avstriji od l. 1869 do 1880 8·5%, na Kranjskem pa samo 3·2%, od l. 1880 do 1890 se je prebivalstvo v vsej Avstriji pomnožilo za 7·9%, na Kranjskem pa samo za 3·7; še manjši je bil prirastek v desetletju od 1890 do 1900, ki je znašal na Kranjskem samo 1·9%, v vsej Avstriji pa 9·3%. V naslednjem desetletju je prebivalstvo v vsej Avstriji naraslo za 9·2%, na Kranjskem pa samo 3·3%.

Ne da bi se spuščali v podrobnosti, omenjamo, da izkazujejo v dobi 1890—1900 na Kranjskem prirastek samo: okrajno glavarstvo Radovljica, Ljubljana, okolica, Kranj, Tržič in Kočevje. V dobi od 1900 do 1910 pa je naraslo prebivalstvo le v okrajnem glavarstvu radovljiškem, v Ljubljani in okolici, v Kočevju, Št. Janžu, Zagorju in Novem mestu.

Naraščanje predmestij

Dočim na eni strani mesto Ljubljana ni nič kaj hitro naraščalo, so pa v večji meri naraščali okoliški kraji. Industrializacija okolice je bila znatnejša kakor industrializacija v mestu in vedno več ljudi, ki so bili zaposleni v prometu, je prebivalo v predmestjih.

Iz predvojne statistike navajamo, da je bilo v ljubljanski okolici, ki je štela nekaj več prebivalcev kakor Ljubljana, zaposlenih v industriji in obrti 17.696 oseb (Ljubljana mesto 12.334; prebivalstva okolica 66.975, Ljubljana 41.727, vse po štetju l. 1910). Ljubljana je bila bolj obrtno kakor industrijsko mesto in je še danes obrt močneje zastopana kakor industrija. Deloma je to pripisovati dejstvu, da je veliko število delavstva

ki dela v Ljubljani, vpoštevano v krajih, kjer je prebivalo, torej v okolici. Pa vkljub temu so številke dokaz, da Ljubljana ni industrijsko mesto, saj nima nikakih večjih obratov, če izvzamemo tobačno tovarno, ki je največje tovarniško podjetje v Ljubljani.

Omenil sem že, da izkazuje statistika prebivalstva posebno znaten prirastek v ljubljanski okolici. V naslednjem podajam par podatkov o številu prebivalstva v najbližji ljubljanski okolici:

	Vič	Moste	Sp. Šiška	Zg. Šiška
1890	1.104	—	1.469	—
1900	2.272	1.700	2.808	1.702
1910	4.394	3.858	4.899	1.898
1921	5.097	5.439	—	2.346

Iz teh števil je razvidno, kako neprimerno večji je bil prirastek okoliških občin. V dobi od 1890—1900 je naraslo prebivalstvo na Viču za 105·8%, v Spodnji Šiški pa za 91·2%, od 1900 do 1910 je narasel Vič po številu prebivalstva za 92·9%, Spodnja Šiška za 74·5%, Moste pa celo za 126·9%. Od l. 1910 do 1921 je Vič le bolj malo narasel, največji prirastek izkazujejo zopet Moste, za njimi Šiška. Ta predmestja so dobivala vedno bolj mestni značaj. Statistika za 1931 bo gotovo pokazala nov prirastek ljubljanske okolice.

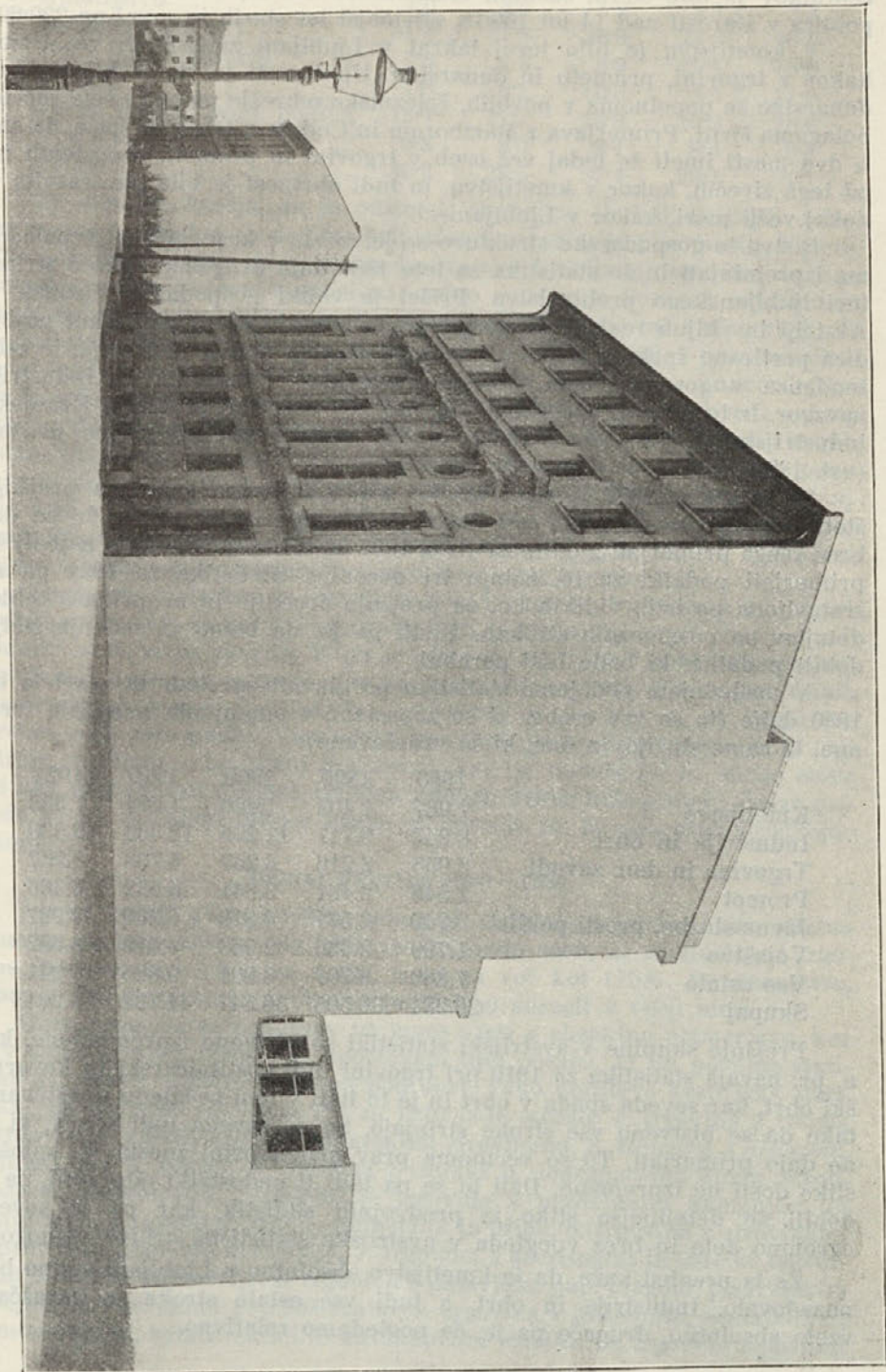
Novo prometne zveze po vojni pa so zelo razširile območje mesta in danes je Ljubljana središče veliko večjega območja, kakor je bila še pred vojno in kmalu po vojni. Danes se pozna vpliv Ljubljane tudi v svojčas oddaljenejših krajih in med ljubljanska predmestja moremo danes šteti velike dele občin kakor so Ježica, Črnuče, Št. Vid in Devica Marija v Polju. Skupno je znašalo število prebivalcev v teh 4 občinah l. 1900 8.855, l. 1910 že 9.804 in l. 1921 10.623. Brez dvoma je, da bo tudi tu ljudsko štetje l. 1931. prineslo presenetljive rezultate.

Gospodarska in socialna struktura Ljubljane

Prva statistika, ki prinaša nekaj več podatkov o sestavi ljubljanskega prebivalstva je iz l. 1869. Vzeli smo jo za izhodišče, čeprav se ne da primerjati s kasnejšimi statistikami. Zdi se nam pa važna, ker nam daje prav interesantne vpogled v tedanje stanje razmer v Ljubljani.

Ljubljana je bila tedaj izredno redko naseljena. Relativna gostota je bila zelo majhna in je bila v tem oziru Ljubljana na enem zadnjih mest med avstrijskimi mesti. Edino Černovice, Trient in Dunajsko Novo mesto so bili redkeje naseljeni kakor Ljubljana. Med avstrijskimi mesti je bila Ljubljana na 25. mestu. To kaže, da je bila tedaj Ljubljana še skoraj čisto kmetijsko mesto, zelo malo zazidano, z velikimi parcelami, ki so jih še vedno uporabljali za kmetijske svrhe. To potrjuje tudi statistika po poklicih iz tega leta. Seveda je treba upoštevati, da takrat o moderni industriji pri nas, pa tudi v ostali Avstriji še ni bilo govora. Železniško omrežje je bilo jako redko. Le nekateri kraji na Češkem so imeli več industrijskega kakor kmetijskega prebivalstva.

Za Ljubljano samo navaja statistika ljudskega štetja z dne 31. decembra 1869 tele podatke: od 1000 navzočih prebivalcev je bilo: duhovnikov 6·55, aktivnih uradnikov, slug i. t. d. 21·64, učiteljev 5·67, dijakov 44·04, pisateljev in umetnikov 3·52, odvetnikov in notarjev 1·95, oseb v saniteti 5·18; nadalje je bilo zaposlenih pri kmetijstvu, gozdarstvu, lovu in ribar-

Trgovski dom v Ljubljani

stvu 76·93, v rudarstvu in topilnicah 0·48, v obrti in industriji 194·22, v trgovini, transportu in v denarnih zavodih 76·66; hišnih posestnikov in rentnikov je bilo 55·73, osebnih služabnikov 126·63, oseb brez gotovega poklica v starosti nad 14 let 160·18, štirinajst let starih in manj pa 220·60.

V kmetijstvu je bilo torej takrat v Ljubljani zaposlenih več oseb, kakor v trgovini, prometu in denarstvu. Upoštevati je, da je bilo takrat denarstvo še popolnoma v povojih, železniško omrežje pa se je šele začelo polagoma širiti. Primerjava z Mariborom in Celjem v teh letih kaže, da sta ti dve mesti imeli že tedaj več oseb v trgovini in prometu zaposlenih in od tega živčih, kakor v kmetijstvu, in tudi obrtnost je bila tam razvita v dokaj večji meri, kakor v Ljubljani.

Bistvo te gospodarske strukture se je začelo v kasnejših letih polagoma izpreminjati in že statistika za leto 1880 daje drugačno sliko o strukturi ljubljanskega prebivalstva. Prišel je veliki gospodarski razmah v Avstriji in vkljub reakciji in gospodarski krizi, ki je nastopila kot posledica pretirane špekulacije in preneglega razvoja industrijalizacije, je bila tendenca v gospodarskem razvoju usmerjena v trgovini in industriji navzgor. Iz te dobe datirata dve naši največji industrijski družbi Kranjska industrijska družba (iz l. 1869) in Trboveljska premogokopna družba (ust. 1872).

Statistika za 1880 je sicer znatno bolj detajlirana kakor za prejšnje štetje, vendar še ne nudi popolnoma izdelanega materiala, ki bi se dal brez vsega primerjati z onim za 1890, 1900 in 1910. Zato se dajo najbolj še primerjati podatki za te zadnje tri decenije. Statistika za 1921 pa ni sestavljena po istih vidikih kot za prejšnje decenije in ne prinaša toliko detajlov po posameznih strokah. Upati pa je, da bomo za sedanje štetje dobili podatke, ki bodo bolj porabni.

V naslednjem podajamo statistiko po glavnih strokah za vsa leta od 1880 dalje (to so vse osebe, ki so zaposlene v omenjenih panogah, torej one, ki same služijo, in one, ki so vzdrževane):

	1880	1890	1900	1910	1921
Kmetijstvo	1.037	1.403	1.426	1.374	1.353
Industrija in obrt	8.247	9.711	11.296	12.334	13.838
Trgovina in den. zavodi	2.055	2.216	3.257	4.753	6.937
Promet	1.846	2.461	3.841	3.532	6.366
Javne službe, prosti poklici	3.340	3.571	4.873	6.330	9.927
Vojaštvo	1.799	2.436	2.953	3.519	3.632
Vse ostalo	7.860	8.707	8.901	9.885	11.241
Skupaj	26.284	30.505	36.547	41.727	53.294

Prejšnje skupine v avstrijski statistiki so bistveno izpremenjene, ker n. pr. navaja statistika za 1910 pri trgovini tudi gostilničarski in kavarniški obrt, kar seveda spada v obrt in je to tudi v tem pregledu upoštevano, tako da se bistveno vse stroke strinjajo. So pa seveda tudi stvari, ki se ne dajo primerjati. To so večinoma prav malenkostni zneski, ki splošne slike dosti ne izpremene. Dali bi se pa tudi ti nedostatki odpraviti, če bi dobili še detajlnejšo sliko iz predvojnih statistik, kar pa je seveda ogromno delo in brez vpogleda v avstrijske statistične arhive nemogoče.

Že ta pregled kaže, da je kmetijstvo absolutno v Ljubljani vedno bolj nazadovalo. Industrija in obrt, a tudi vse ostale stroke so naraščale, vzeto absolutno, drugače pa je, če pogledamo relativno.

V odstotkih celokupnega prebivalstva je živelo od sledečih panog:

	1880	1890	1900	1910	1921
Kmetijstvo	4·0	4·6	3·9	3·3	2·5
Industrija in obrt	31·4	31·8	30·9	29·6	26·0
Trgovina, denarstvo	7·8	7·3	8·9	11·4	13·0
Promet	7·0	8·1	10·5	8·5	11·9
Javna služba, svob. poklici	12·7	11·7	13·3	15·2	18·6
Vojaštvo	6·8	8·0	8·1	8·4	6·8
Ostalo	30·2	28·5	27·4	23·7	21·1

Te številke kažejo, da je odstotek obrtnikov in industrijskih delavcev stalno padal, kar je deloma pripisovati naraščanju predmestij. Kmetijstvo polagoma izginja iz gospodarske sestave Ljubljane, trgovina, denarni zavodi, promet in javni poklici pa stalno naraščajo. Posebno značilno je, da je delež javnih uslužbencev in prostih poklicev postal vedno večji. To je deloma pripisovati gospodarskemu izboljšanju položajev posameznikov in prehodu velikega števila iz drugih poklicev v ta poklic. Znano dejstvo pa je poleg tega, da se je število javnega uradništva po vojni radi nebrojnih novih poslov države, ustanovitve dela centralnih uradov v naših krajih, ustanovitve novih oblastev in razširjenja delokroga starih izredno povečalo in danes je uradništvo poleg obrtništva, trgovine in delavstva najvažnejši element naše gospodarske sestave. Poleg delavstva je javno uradništvo (s prostimi poklici vred) najštevilčnejši stan v Ljubljani, čeprav ne pomeni gospodarsko toliko kot n. pr. trgovina.

Že iz teh podatkov je razviden veliki razmah trgovine v Ljubljani, posebno v povojnem času. Toda upoštevati je treba, da so pri trgovini tudi podatki za denarne zavode. Ti pa so bili ravno l. 1921 v dobi inflacije najštevilnejši, dočim je kasneje njih nagibnost šla navzdol. Danes, po velikih izpremembah v našem denarstvu, mislimo, da bo število od denarstva živečih oseb zelo padlo. Vendar ne moremo preko dejstva, da se je najhitreje razvijalo v Ljubljani denarstvo, kar pa menda ne bo slučaj samo pri nas, ampak tudi drugod. Izreden razmah beleži tudi promet, čegar pripadniki, oz. od njega živeče osebe so narasle na še enkratno predvojno višino.

Razvoj trgovine 1880—1921.

Izmed naših gospodarskih panog je doživela trgovina prav znaten razmah. Od leta 1880 pa do 1921 se je število oseb, ki so živele od trgovine, povečalo od 1.972 na 5.423, torej za več kot 175%. Le denarstvo, promet, javne službe in svobodni poklici so narasli v večji meri.

Omenjamo, da se podatkov ne more vzeti v eksaktno primerjavo, ker so v trgovini pred vojno bili upoštevani tudi poklici, ki jih povojna statistika ni vzela v trgovino, pač pa pod obrt. Tako upošteva avstrijska statistika pod trgovino (skupina 18) za 1910 te-le stroke: 1. trgovina z živino, 2. trgovina s kmetijskimi in rudarskimi sirovinami, 3. trgovina s srebrom, zlatino, juveli, urami, 4. trgovina z izdelki iz nedragocenih kovin, stroji, orožjem, instrumenti, orodjem, 5. trgovina s predelanim kamenjem in zemljinami, z izdelki iz stekla, porcelana in glin, 6. trgovina s sirovinami in proizvodi kemične industrije, 7. trgovina s sirovinami in izdelki tekstilne in oblačilne industrije, 8. trgovina s papirjem, pap. blagom, pisarniškim orodjem in risarskimi potrebščinami, 9. trgovina z usnjenimi, sedlarskimi, jermenarskimi, krtačarskimi in kavčukovimi izdelki, 10. trgovina z lesnimi

igračkami, s kratkim blagom, galanterijo in luksuznimi proizvodi, 11. trgovina z živili in poživili, 12. knjigarne, 13. mešano blago, 14. starine in odpadki, 15. krošnjariji, 16. razni.

Pod št. 1. spadajo žito, sadje, vino, zelenjava, cvetlice, les in premog.

Po današnjih statistikah so krošnjariji izvzeti. Avstrijska statistika ne upošteva skladišč pod trgovino, pač pa pod denarnimi, kreditnimi in zavarovalnimi posli. Trgovski pomožni obrat je spedicija, ki je upoštevana pod prometom. V trgovino spadajo agenti, potniki, posredovalci, katere pa avstrijska statistika našteva skupno s postrežki, nosači in grobarji v posebni skupini (22). Vobče so ti poklici bili malenkostno zastopani v naših krajih.

V glavnem statistika vendar odgovarja sedanjim zahtevam, ker se lahko mirno vzame, da kolikor je bilo pri trgovini netrgovskih obratov v sedanjem smislu besede, toliko jih je bilo pa trgovskih v ostalih strokah, ki so pa tudi upoštewane v tem splošnem pregledu.

Naslednji pregled nam kaže razvoj ljubljanske trgovine od l. 1880 dalje in je pregled sestavljen posebej za moške, posebej za ženske, sumarni podatki pa so itak objavljeni zgoraj:*

	Osebe, ki same služijo			Vzdrževane osebe		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	
1880	631	415	1.046	247	679	926
1890	634	323	957	269	796	1.065
1900	842	489	1.331	324	868	1.192
1910	1.169	851	2.020	434	1.189	1.623
1921	1.688	1.759	3.447	635	1.341	1.976

Še bolj pregleden je izkaz, ki podaja skupno število vseh od trgovine živečih ljudi v Ljubljani od l. 1880 dalje sem. Navedli smo tudi število v denarstvu zaposlenih oseb:

	Trgovina	Denarstvo
1880	1.972	83
1890	2.022	194
1900	2.523	395
1910	3.643	768
1921	5.423	1.514

Denarstvo obsega denarne zavode, zavarovalnice in zastavljalnice. V tej skupini je avstrijska statistika navajala tudi skladišča. V skladiščih pa je bilo na vsem Kranjskem l. 1910 zaposlenih samo 10 oseb, torej malenkostno število.

V naslednjem priobčujemo nekaj podatkov o ustanovitvah denarnih zavodov v Ljubljani. Iz teh podatkov vidimo, da so bile regulativne hranilnine najstarejši denarni zavodi v Ljubljani, nato so prišle zadrug in zveze zadrug, od katerih je bila le ena ustanovljena po vojni. Nismo pa seveda vpoštevali manjših zadrug. Banke so bile razen dveh tudi ustanovljene po vojni. Tako datira iz leta 1920 kar 5 zavodov, le dva zavoda sta

* Ti podatki veljajo samo za trgovino v smislu avstrijske statistike (skup. 18) za predvojna leta, torej brez denarnih zavodov (skup. 19) in raznih postranskih obrtov kakor n. pr. v posebni skupini (22) naštetih potniki itd., skupno s postrežki itd. Zato se deloma od l. 1910 z l. 1921 ne bi smeli primerjati, ker so manj obsežni za predvojna leta kakor po vojni.

še mlajšega datuma. Tu seveda zopet nismo mogli upoštevati vseh podružnic kakor tudi ne pri zavarovalnicah.

Mimogrede omenjamo, da je denarstvo v Ljubljani zelo starega datuma in smo že v sredi preteklega stoletja imeli podružnico avstroogrske nacionalne banke v Ljubljani, nadalje sta obstojali dve privatni banki Luckmann in Mayer, ki sta se kasneje izpremenili, prva v podružnico dunajskega Kreditnega zavoda za trgovino in industrijo, druga v podružnico Allgemeine Verkehrsbank. Podružnica Češke industrijalne banke je bila ustanovljena leta 1913.

V Ljubljani ustanovljeni denarni zavodi:

Regulativne hranilnice: Kranjska hranilnica 1820, Mestna hranilnica ljubljanska 1889, Hranilnica kmečkih občin 1911.

Zadruge in zveze: Kmetijska posojilnica 1881, Vzajemna posojilnica 1892, Ljudska posojilnica 1895, Zadrúžna zveza 1899, Zveza slovenskih zadrug 1907, Zveza gospodarskih zadrug 1920.

Banke: Ljubljanska kreditna 1900, Zadrúžna gospodarska 1920, Kreditni zavod 1920, Obrtna 1920, Slovenska 1920, Zadrúžna 1920, Hipotekarna jugosl. hranilnica 1922*, Prometna 1924.

Zavarovalnice: Vzajemna 1900, Slavija, jugosl. zavarovalna banka 1922.

Napredek trgovine od 1880 do 1890 je bil kaj majhen. Toda že tedaj kaže statistika, da so se ženske začele uveljavljati v trgovini v vedno večji meri. Toda vseskozi do povojnih časov je bilo žensk v trgovini zaposlenih manj kakor moških. Šele leta 1921 so prevladale ženske. Med vzdrževanimi osebami pa je naravno bil odstotek žensk stalno višji. Sploh je bil ženski odstotek prebivalstva pod vplivom vedno večjega prehoda žensk v razne poklice večji, kar še l. 1880 ni bil slučaj, čeprav smo že takrat videli, da se v trgovini, pa deloma tudi v drugih panogah že udeležujejo ženske kot samostojni izvrševalci poklica ali pa v delovnem razmerju. Naslednja tabela nam nazorno kaže razmerje med ženskami in moškimi v trgovini od l. 1880 dalje, za 1921 pa nimamo tako detajlnih podatkov.

V trgovini so bile zaposlene pred vojno tele osebe (m. = moški, ž. = ženske):

	1880	1890	1900	1910
1. Samostojne osebe	m. 230 ž. 220	m. 244 ž. 216	m. 257 ž. 263	m. 286 ž. 305
2. Najemniki				m. 2 ž. 3
3. Nameščenci	m. 89 ž. 5	m. 236 ž. 49	m. 116 ž. 19	m. 213 ž. 149
4. Delavci	m. 312 ž. 190	m. 150 ž. 55	m. 456 ž. 163	m. 555 ž. 302
5. Vajenci				m. 105 ž. 38
6. Dninarji		m. 4 ž. 3	m. 3 ž. 0	m. 0 ž. 1
Odnos	m. 631 ž. 415	m. 634 ž. 323	m. 832 ž. 445	m. 1161 ž. 798

* Nastala iz Kranjske deželne banke, ustanovljena 1911.

	Prenos	m. 631	m. 634	m. 832	m. 1161
		ž. 415	ž. 323	ž. 445	ž. 798
7. Družinski člani, ki so pomagali				m. 10	m. 8
				ž. 44	ž. 53
8. Skupno osebe z lastnim poklicem	m.	631	634	842	1169
	ž.	415	323	489	851
9. Družinski člani in v gospodinjstvu živeče osebe brez lastnega poklica	m.	221	239	315	427
	ž.	493	558	620	824
10. Posli	m.	26	30	9	7
	ž.	186	238	248	365
Skupno	m.	878	903	1166	1603
	ž.	1094	1119	1357	2040

Samostojno so se ženske udejevale v trgovini že vso dobo, odkar imamo podatke. Toda šele l. 1900 so prevladale in število samostojnih trgovk je naraslo na 305 in tako presegle moške za 19 oseb.

Nameščenci so bili v začetku skoro izključno moški in vseskozi do 1900 so se ženske le malo uveljavile; v desetletju 1900 do 1910 pa je prišel veliki naval žensk v trgovino, ki se je kakor znano še stopnjeval. V tem desetletju je naraslo število ženskih nameščenk od 19 na 149, dočim se je istočasno število moških le podvojilo. Veliko večji je bil prirastek tudi ženskega delavstva kakor moškega. Vendar je bil tu dotok manjši kakor pri nameščencih. Avstrijska statistika za 1910 upošteva posebej vajence, katerih je bilo moških 105, ženskih 38. Ti podatki se nekoliko razlikujejo od podatkov gremijane šole v Ljubljani, kar je po mojem mnenju pripisovati dejstvu, da so mogoče bili upoštevani v šoli tudi okoliški vajenci. O ostalih številkah se ne da dosti govoriti, saj so same dovolj zgovorne.

Vse te številke kažejo, da je bila ljubljanska trgovina do potresa kaj neznatna in se je le počasi razvijala. Toda kakor je potres iz Ljubljane napravil moderno mesto, tako je tudi trgovina razvila živahnejše delovanje. To je pripisovati predvsem razvoju naših narodnostnih prilik. Po potresu in še posebno v prvem desetletju 20. stoletja so se Slovenci vedno bolj začeli udejevali v trgovini in izpodrivati Nemce z njih vodilnega položaja, kar je prišlo vsepovsod do izraza in je tudi mnogim še v živem spominu. Zato je tudi trgovina v prvem desetletju 20. stoletja v Ljubljani tako lepo napredovala. Slovenski element je prinesel v trgovino nekaj novega. Seveda je ta razvoj tudi v zvezi z ostalim gospodarstvom. Ves ta razvoj trgovine v Ljubljani v ravnokar omenjeni dobi pa je baziral, kakor je razvidno iz gorenjih števil, na dotoku žensk v trgovino. Tudi o ulogi Slovencev v trgovini, pa tudi v drugih poklicnih panogah bi se dali dobiti podatki iz predvojne avstrijske statistike, toda, žal, mi je na razpolago samo sumarna slika Kranjske v l. 1910. Ta statistika zopet šteje med trgovino in promet tudi gostilničarsko stroko.

Iz vseh teh datumov kakor tudi pripomb vidimo, da je Ljubljana bila že dokaj zgodaj važno središče železniškega prometa in je njen pomen stalno naraščal. Žalibog nimamo predvojnih podatkov o velikosti in obsegu prometa na slovenskih progah; toda ugotoviti moramo, da je pomen Ljubljane v povojnem prometu še bolj narastel in tudi nekatere statistike pričajo, kako zelo je narastel v Ljubljani promet. Za povojne čase smo sestavili nekaj številke o prometu vseh treh ljubljanskih kolodvorov, v kolikor so razvidni iz uradnih publikacij.

	Potniški odpravljen potnikov	Tovorni prispelo odpravljen blago (tone)
1925	1,247.760	326.974
1926	1,106.277	296.977
1927	1,139.934	309.052
1928	1,197.329	466.317
1929	1,137.525	379.300

Statistika tovrnega prometa ne upošteva prtljage, ekspresnega in brzovoznega blaga, nego le navadno blago.

Viri:

Dr. Fran Windischer, Gradivo za statistiko trgovine, obrta in industrije v Sloveniji 1929.

Geografski vestnik 1929/1930 (posebno članek Fr. Zwitter, Prebivalstvo Ljubljane po poklicu).

Bevölkerung und Viehstand nach der Zählung vom 31. Dez. 1869. Wien 1872.

Ergebnisse der nach dem Stande vom 31. Dezember 1880 in Krain ausgeführten Zählung der Bevölkerung und der häuslichen Nutzthiere. Wien 1882.

Berufsstatistik nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1890, 5. Heft: Kärnten und Krain, Wien 1894, isto za 1900 in 1910 (1904, 1915).

Vorläufige Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1880, Wien 1881, (isto za 1. 1900 in 1910, Wien 1901, 1911).

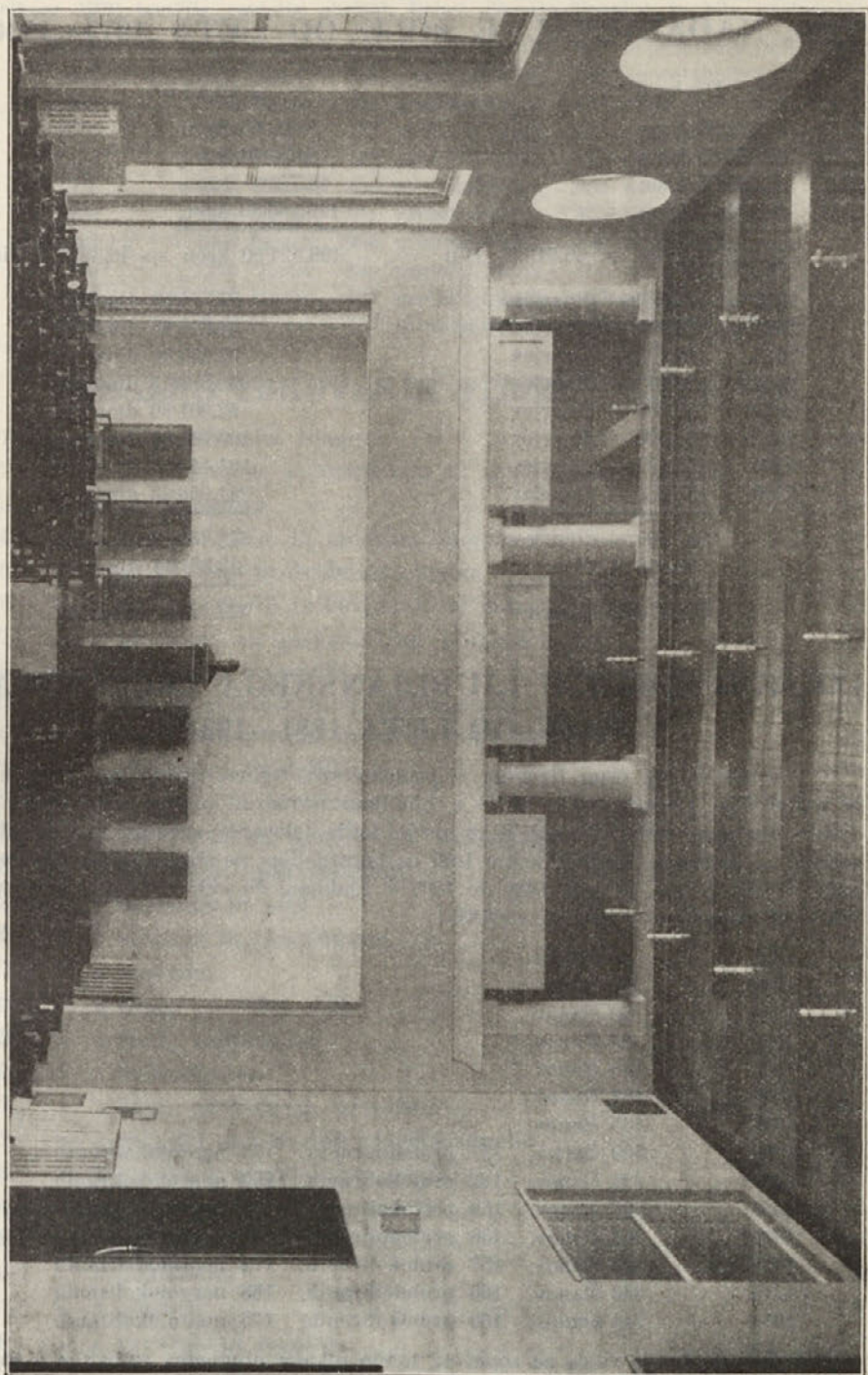
Prethodni rezultati popisa stanovništva u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 31. januara 1921 godine. Sarajevo 1924.

Ergebnisse der gewerblichen Betriebszählung vom 3. Juni 1902, Heft 5.: Kärnten und Krain. Wien 1905.

Österreichische Eisenbahnstatistik für das Jahr 1912, I. Teil: Hauptbahnen und Lokalbahnen. Wien 1914.

Statistika jugoslovenskih železnica za godinu 1929. Sarajevo 1930.

Statistika železnica kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca za godinu 1928. Sarajevo 1929 (isto za 1927, 1926, 1925 in 1924, vse Sarajevo 1929, oz. 1929, oz. 1928, oz. 1927).

Zborovalna dvorana v Trgovškem domu

PREGLED DOHODKOV IN IZDATKOV GREMIJALNE TRG. NADALJEVALNE ŠOLE OD LETA 1919—1930

Dohodki:		Izdatki:	
1919	6.626·40 kron		5.603·30 kron
1920	18.586·66 kron		18.970·40 kron
1921	38.999·98 kron		49.770·— kron
1922	82.254·— kron		119.180·80 kron
	146.467·24 kron = 36.616·81 Din		193.524·50 kron = 48.381·11 Din
1923	20.710·— dinarjev		57.774·50 dinarjev
1924	83.270·— dinarjev		82.878·95 dinarjev
1925	91.700·— dinarjev		92.656·50 dinarjev
1926	84.975·— dinarjev		90.386·15 dinarjev
1927	92.550·— dinarjev		92.901·80 dinarjev
1928	165.400·— dinarjev		109.791·85 dinarjev
1929	163.195·— dinarjev		104.444·50 dinarjev
1930	155·605·— dinarjev		241.050·45 dinarjev
	857.405·— dinarjev		871.884·70 dinarjev
	36.616·81 dinarjev		48.381·11 dinarjev
	894.021·81 dinarjev		920.265·81 dinarjev

IZKAZ O GIBANJU LJUBLJANSKEGA TRGOVSTVA V ČASU OD LETA 1881—1931

Prvotno so bili člani Gremija le protokolirani trgovci tja do leta 1908, ko je postal član gremija vsak, ki je v Ljubljani izvrševal kak trgovski posel v zmislu obrtnega reda. Seveda se v prvih letih delovanja gremija ni polagala važnost na evidenco članstva, kakor tudi na porazdelitev po strokah, zato moramo računati, da je bilo od leta 1881 do 1907 v Ljubljani še enkrat toliko trgovcev, kakor jih omenjamo v spodnji statistiki:

1881 . . .	83 članov		
1886 . . .	67 članov		
1896 . . .	86 članov		
1902 . . .	95 članov		
1905 . . .	148 članov		
1906 . . .	142 članov		
1907 . . .	135 članov		
1908 . . .	300 članov,	132 protokoliranih,	168 neprotokoliranih
1909 . . .	292 članov,	133 protokoliranih,	159 neprotokoliranih
1910 . . .	307 članov,	153 protokoliranih,	154 neprotokoliranih
1911 . . .	303 članov,	156 protokoliranih,	147 neprotokoliranih
1912 . . .	329 članov,	157 protokoliranih,	172 neprotokoliranih
1913 . . .	333 članov,	165 protokoliranih,	168 neprotokoliranih
1914 . . .	344 članov,	169 protokoliranih,	175 neprotokoliranih

V času svetovne vojne se zopet ni vodila nikaka pregledna statistika o številu članstva, računati smemo, da je število naraslo na 500 do 600.

Prvo statistiko najdemo potem šele leta 1920, ker se je v letu 1919 in pričetkom 1920 izvršila revizija obrtnih listov. Število članstva je bilo naslednje:

1920 . . .	1211 članov,	302 protokoliranih,	909 neprotokoliranih
1921 . . .	1262 članov,	352 protokoliranih,	910 neprotokoliranih
1922 . . .	1208 članov,	411 protokoliranih,	797 neprotokoliranih
1923 . . .	1313 članov,	472 protokoliranih,	841 neprotokoliranih
1924 . . .	1303 članov,	488 protokoliranih,	815 neprotokoliranih
1925 . . .	1363 članov,	495 protokoliranih,	868 neprotokoliranih
1926 . . .	1336 članov,	511 protokoliranih,	825 neprotokoliranih
1927 . . .	1384 članov,	486 protokoliranih,	898 neprotokoliranih
1928 . . .	1270 članov,	459 protokoliranih,	811 neprotokoliranih
1929 . . .	1326 članov,	427 protokoliranih,	899 neprotokoliranih
1930 . . .	1368 članov,	442 protokoliranih,	926 neprotokoliranih.

PREGLED TRGOVSKIH STROK V LETU 1930

1. Trgovina z mešanim blagom	180
2. > s špecerijskim, kolonijalnim in materijalnim blagom	48
3. > z manufakturo	55
4. > s konfekcijskim in modnim blagom	73
5. > z galanterijo in drobnim blagom	42
6. > z usnjem, čevlji in čevljarskimi potrebščinami	40
7. > s papirjem in pisarniškimi potrebščinami	47
8. > z železnino, stroji itd.	21
9. > s kolesi, avtomobili, šivalnimi stroji	32
10. > z elektrotehničnimi in radio potrebščinami	21
11. > z deželnimi pridelki	32
12. > z zlatnino in srebrnino	14
13. > s stavbenim in gradbenim materijalom	11
14. > s kadilnimi potrebščinami	26
15. > z barvami in laki	12
16. > s steklom in porcelanom	6
17. > s kurivom	38
18. > z lesom in suho robo	38
19. > z živili, sadjem itd.	176
20. > z delikatesami	38
21. > z jajci, mlekom in perutnino	38
22. > z ročnimi deli in njih potrebščinami	18
23. > z vinom in alkoholnimi pijačami	30
24. > z ribami	3
25. > s slaščicami	9
26. > s pohištvom	6
27. > z glasbili	6
28. > z vrvarskimi izdelki	2

Odnos 1062

	Prenos	1062
29.	Trgovina z zobozdravniškimi predmeti	3
30.	> s svečami in voskom	3
31.	> s cveticami	7
32.	> s preprogami in tapetniškimi potrebščinami	4
33.	> s cerkvenimi potrebščinami	2
34.	> s štambilijami	2
35.	> s sportnimi potrebščinami	1
36.	> z živino in črevami	11
37.	> z dežniki	3
38.	> z umetninami in slikami	1
39.	> s fotopotrebščinami	2
40.	> s pogrebnimi potrebščinami	1
41.	> z bandažnimi predmeti	2
42.	> z drogami	11
43.	Špedicijske tvrdke	6
44.	Trgovina s puškami in smodnikom	4
45.	Menjalnice	2
46.	Sejmarjev	73
47.	Kramarjev in branjevcev	49
48.	Starinarjev	12
49.	Gospodarske pisarne in posredovalnice, agenture in komisije	107
	Skupaj	1368

FRANCOSKE KOLONIJE

3. Gospodarski pomen kolonij

(Nadaljevanje)

Po podatkih Društva narodov je znašala trgovina angleških kolonij v l. 1929 (izvoz in uvoz) 10.278 milijonov dolarjev, trgovina francoskih kolonij pa 1.289 milijonov dolarjev, trgovina holandskih kolonij 1.077 milijonov dolarjev. Če prištejemo še trgovino metropole, je tvorila angleška trgovina 28·2% vse svetovne trgovine, francoska 8·1% in holandska 4·4%. Po uradnih francoskih podatkih je dosegel uvoz v francoske kolonije l. 1928 18.114 milijonov frankov, l. 1929 pa 19.686 milijonov frankov, izvoz pa je znašal l. 1928 14.663 milijonov frankov, l. 1929 pa je narastel na 14.692 milijonov frankov. Skupno je dosegla v l. 1929 trgovina kolonij 34.378 milijonov frankov v primeri s 32.777 milijoni frankov v letu 1928. Trgovina Francije s kolonijami je dosegla v l. 1929 nad polovico vsega kolonialnega prometa z zneskom 17.434 milijonov frankov (16.448 milijoni). Najznatnejši je bil 1929 promet v teh-le kolonijah: Alžir 9.887 milijonov, Indokina 6.358, Maroko 3.781, Tunis 3.667, francoska zapadna Afrika 2.878, levantske države (Sirija) 2.138, Madagaskar 1.228, francoska somalijska obala 1.016 milijonov frankov.

Še bolj zanimivi so podatki o francoski zunanji trgovini. Ti podatki kažejo, da je leta 1913. uvažala Francija iz svojih kolonij samo 9·5% vsega uvoza, leta 1929 pa že 12%. Istočasno je izvoz Francije v kolonije narastel od 13% v letu 1913 na 18·85% v letu 1929. Zanimivo je, primerjati delež uvoza francoskih kolonij na celokupnem uvozu v nekaterih predmetih. Tako je prišlo leta 1929 v Francijo 29·5% vsega žita iz kolonij (leta 1913 15%), riža 80·2% (87·1%), sladkorja 17·1% (84·8%), kave 3·5% (0·9%), mesa 29·3 (43·6%), kož in usnja 17·3 (13%), oljnatih plodov in zrn 24·7% (26·1%), volne 2·5% (3·1%), bombaža 1·7% (0·2%), lesa 9% (5·4%), kaučuka 8·3% (15·6), rude 12% (11·8%).

To so vsekakor odstotki, ki dajejo francoskim gospodarjem mnogo misliti in ki jih vedno navajajo, kadar govore o potrebah v kolonijah. Ze pri sedanjem stanju produkcije v kolonijah bi se dal delež uvoza iz kolonij veliko dvigniti. Pa gredo poleg tega še vsi napor Francozov dalje za tem, da povečajo na eni strani produkcijo kolonij, na drugi strani pa da jih napravijo sposobne za sprejem čim večjega uvoza iz Francije.

Žal, nimamo pri rokah še detajlnih podatkov o francoski zunanji trgovini za leto 1930, da bi mogli ugotoviti, v koliko so napor glede povečanja izmenjave dobrin med metropolo in kolonijami imeli uspeh. V letu 1930 je namreč svetovna trgovina tako po obsegu, še bolj pa po vrednosti (veliki padec cen sirovin) zelo nazadovala, kar je naravno prišlo do izraza tudi v trgovini francoskih kolonij in metropole.

Raznovrstnost francoskih kolonij je zelo znatna in gotovo bo zanimalo, če podamo par podatkov o gospodarstvu posameznih kolonij.

Gospodarstvo posameznih kolonij

Struktura treh severnoafriških kolonij je enaka in vidimo, da je prav znatna predvsem kmetijska produkcija. Produkcija pšenice in ječ-

mena je znašala v Alžiru lani 17·2 (1929 17·9) milijonov stotov, v Tunisu 3·8 (5·8), v Maroku 12·7 (17·2) milijonov stotov. Nizki pridelek leta 1930 je zakrivila invazija kobilic. Nadalje je znatna v Alžiru in Tunisu produkcija ovsa. Vse tri kolonije so veliki producenti vina. Sami Alžir je dal na 271.000 ha vinogradov 13·6 milijonov hl vina v primeri z 12·8 milijoni v letu 1929. V Tunisu pa je znašal pridelek 1 milijon hl in so ga večinoma izvažali. Velika je produkcija tudi v olivnem olju. Prav znatna je produkcija rud v vseh treh deželah. Tunis je leta 1929 produciral 2·5 milijona ton fosfatov in milijon ton železne rude. Alžir pa je dal nad 2 milijona ton železne rude in skoro 1 milijon ton fosfatov. Seveda je znatna produkcija tudi drugih rud. Maroko pa je predvsem dal lani okoli 2 milijona fosfatov. Severna Afrika je večinoma preprežena z dobrimi cestami, ima že 8600 km železnic, ki so deloma tudi ozkotirne (v Maroku) in že tudi elektrificirane. Zlasti je bil hiter gospodarski dvig Maroka, ki je šele od leta 1911 pod francoskim protektoratom in je bilo treba dolgo časa, da se je pomiril.

Francoska zapadna Afrika obsega predvsem porečje Senegala in velike večine Nigra, nadalje pa ima na več krajih dostop do morja. Tu se razvija izrazito tropsko gospodarstvo. Železniških zvez je nekaj nad 3.000 km. Vendar še ne tvorijo izdelanega sistema in je veliko malih prog od obale v notranjost dežele. Najvažnejši produkt, ki ga dajejo na svetovni trg te kolonije, so arahidi. V francoski zapadni Afriki se nahaja pristanišče Dakar, čegar promet zelo narašča in v njem pristajajo skoro vse ladje, ki potujejo v južno Ameriko. K francoski Afriki spadata tudi Togo in Kamerun, ki izvažata: Togo kakao, bombaž itd., Kamerun pa les, palmove proizvode in kakao. Razmeroma jako malo so Francozi žrtvovali za svojo ekvatorijalno Afriko, kjer so pa zdravstvene razmere zelo neugodne. Tu grade sedaj predvsem železniško zvezo med morjem in mestom Brazzaville ob Kongu, da se tako premoste Kongove brzice pred iztokom v morje. Gradba železnice je zelo težavna, ker pada Afrika ostro k morju. Zaposlenih je na tisoče delavcev. Glavna proizvoda sta les in kavčuk. Francoska ekvatorijalna Afrika ima skoro 3 milijone prebivalcev in sega na severu daleč v Saharo, skoro do 23 stopinje (od 5 stopinje nad ekvatorjem).

Na vzhodu Afrike je največji afriški otok Madagaskar, kjer je že zgrajenih skoro 1000 km železnic. Glavni proizvodi Madagaskarja so maniok, meso, koža, kava itd. Madagaskar je tudi velevažen producent grafitu. Poleg tega prihaja v poštev tudi še produkcija dragega kamenja. Na severu Madagaskarja so Komorski otoki, na vzhodu pa otok Reunion, kjer sta koncentrirana industrija sladkorja in izvoz kave, kakaoa, vanilije in ruma.

Otoki v Indijskem oceanu (Kerguelen, St. Paul in Amsterdam) so nenaseljeni.

Francija ima v posesti tudi del Somalijske obale, ki je izhodišče abesinske trgovine, kajti iz Džitbutija do Adis Abede vodi 783 km dolga železnica. Zato je tudi zunanja trgovina te kolonije presegla milijardo frankov, čeprav obsega kolonija samo 123.000 km in ima 85.000 prebivalcev.

(Konec prihodnjic)